ԱԶԳ
AZG armenian newspaper

Հունիս 12, 1991.
Չորեքշաբթի
եռօրեայ թերթ.
Ա տարի, թիվ 34
գինը՝ 30 կ.

հասցե՝ Երեւան 375010
Հանրապետության 47
հեռախոս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Դարձյալ սպառնալիք Հադրութին

Ազերիները փորձում են խուժանի մասնել հայերին

Հադրութում վիճակը շարունակում է մնալ լարված: Հունիսի 11-ի տվյալներով դատարկված են 13 գյուղ: Մյուս բոլոր գյուղերից բնակչության հիմնական մասը, հատկապես կանայք, ծերերն ու երեխաները, տեղափոխվել են Տումի գյուղը, որը գտնվում է Տող գյուղից վերեւ եւ շրջապատված է լեռներով, այսինքն առավել ապահով աշխարհագրական դիրք ունի:

Մի քանի օր է վերականգնողական աշխատանքները են գնում Բանազուր, Առաքյուլ, Ծամձոր եւ Քարագլուխ գյուղերում, որպեսզի հնարավոր դառնա գյուղերի բնակչությանը նորից իրենց տները վերադարձնել:

Զինվորական պահակակետերը հանվել են Բանազուր եւ Առաքյուլ գյուղերից: Իսկ Ցոր, Հին Թաղլար եւ Խծաբերդ գյուղերում դրանք մնում են:

Ադրբեջանական կողմը խուժանային լուրեր է տարածում, թե 3-4 օր ժամանակ է տրված հայերին՝ Հադրութը թողնելու համար: Շրջանի զինվորական պարետ Կրավչենկոն եղել է մի քանի գյուղերում, փորձելով հանգստացնել բնակչությանը:

Ժողովրդի կողմից խիստ անվստահություն կա զինվորականների եւ հարափոփոխ զինվորական պահակակետերի նկատմամբ: Դաշտային աշխատանքները դադարեցված են: ■

«Ելցինի հաղթանակի համար ամենաշահագրգիռ անձը պետք է լինի Գորբաչովը»

Բորիս Ելցինի նախընտրական արշավի ղեկավար, Ռուսաստանի ժողովրդական պատգամավոր Գեննադի Բուրբուլիսը հունիսի 8-ին կայացած մամուլի ասուլիսում հայտարարեց, որ հունիսի 12-ին ռուսաստանցիները, ընտրելով Ելցինին, հնարավորություն ունեն արտահայտվել «խորհրդային բռնատիրական համակարգի վերափոխման ծրագրի» օգտին: *«Երբ ինչ-որ կերպ պատմությունը նորից բռնաբարվի եւ տեղի ունենա անհնարինը՝ Ելցինը չընտրվի, ապա դա կլինի նաեւ պրեզիդենտ Գորբաչովի կործանումը»*,– նշեց նա:

Գ. Բուրբուլիսի կարծիքով, պրեզիդենտ Գորբաչովը *«պետք է անեն ինչ անի, որպեսզի համոզի ինքն իրեն եւ իր շրջապատին չխանգարել ամենաուժեղ, առաջադեմ, դեմոկրատական ուղղությանը»*: Նա նշեց, որ միայն «Բ. Ելցին - Մ. Գորբաչով» կապը կարող է առավելագույնն անել այսօրվա *«թզկված, տանջահար, բայց իր ազատագրման փնտրող երկրում»*:

Գ. Բուրբուլիսը կարծում է, որ Բ. Ելցինի ծրագրի ընդդիմախոսը մեկն է. երեք հակառակորդներին (Ն. Ռիժկով, Վ. Բակատին, Ա. Տուլեեւ) համախմբում է մեկ բան՝ *խորհրդային բռնատիրությունը՝ պարզունակ, կեղծ եւ բնակչության մեծամասնության համար կործանիչ համոզմունքով, թե հնարավոր է բնակչության կյանքը բարելավել արմատականապես չփոխելով իշխանության կառուցվածքային համակարգը»*:

Գ. Բուրբուլիսի կարծիքով, արտասահմանում Բ. Ելցինին հիմնականում համարում են Ռուսաստանում, նաեւ Միությունում իրական առաջընթաց ապահովող ղեկավար: Եւ դա հակառակ, որ Արեւմուտքի լրատվության զանգվածային միջոցների 80 տոկոսը *«գտնվում են միջազգային քաղաքականության խորհրդային այն կազմակերպիչների ազդեցության կամ հմայքի տակ, որոնք պաշտպանում էին բռնատիրությունն ամբողջ աշխարհում»*:

Իր հերթին, երեքշաբթի Մոսկվայում կայացած մամլո ասուլիսում Ռուսաստանի պրեզիդենտության թեկնածու, Նիկոլայ Ռիժկովը հայտարարեց, թե իր ծրագիրն *«ամենից շատ է համապատասխանում Ռուսաստանի ժողովուրդների քաղձանքներին, իսկ «շոկի թերապիայի» փորձարարությունը տնտեսության մեջ կավարտվի հասարակության զանգվածային աղքատացումով: Երբ պրեզիդենտ դառնա Բորիս Ելցինը, ապա մարդիկ անմիջապես ուշքի կգան եւ վիճակը շատ ծանր կլինի»*: ■

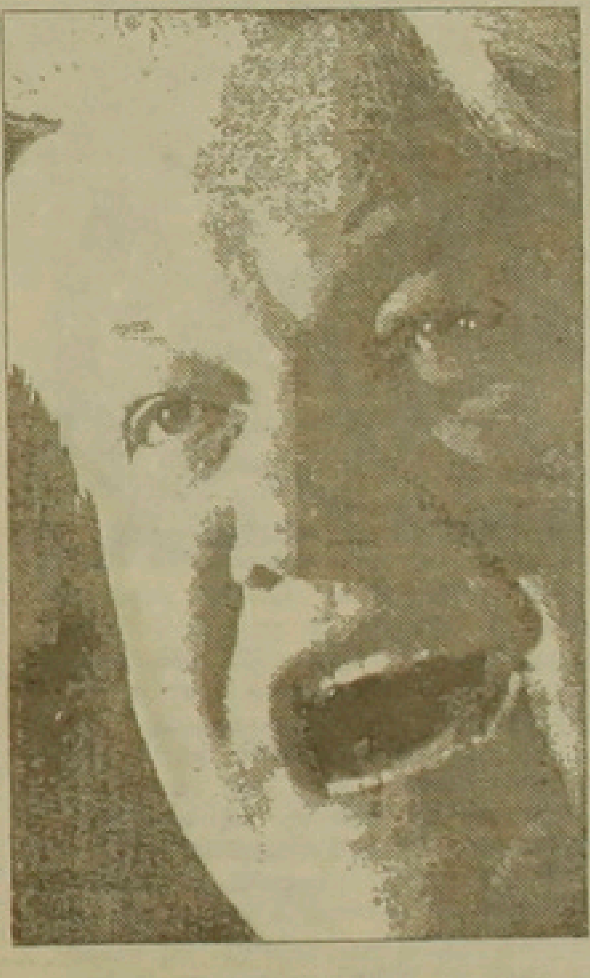

Բալթյան երկրների պետերի խորհրդակցությունը

Տալլին, հունիս 11
Մեր հատուկ թղթ. Լեւոն ԱՐՍԵՆՅԱՆՑ

Երեքշաբթի, հունիսի 11-ին ժամը 10-ին, Տալլինի պրեզիդենտական պալատում Կադրիորգում տեղի ունեցավ Բալթյան հանրապետությունների Գերագույն խորհուրդների նախագահների եւ վարչապետների հանդիպում, որտեղ քննարկվեցին Բալթյան պետությունների խորհրդի Խորհրդային Ինքնավար Հանրապետությունների Միության հետ տնտեսական փոխհարաբերությունների հիմքերը կոորդինացնելու, Միջուկային զենքի չտարածման պայմանագրին միանալու որոշումները, ԽՍՀՄ-ի կողմից Բալթյան պետությունները ներկայացնելու անօրինականության մասին հայտարարությունը, ԽՍՀՄ-ի կողմից Բալթյան պետություններում կատարած պատժիչ գործողությունները հետաքննելու մասին բանաձեւը եւ Բալթյան պետությունների խորհրդի դիմումն ուղղված ԽՍՀՄ պրեզիդենտին եւ 1991 թվականի ապրիլի 23-ի հայտարարությունը ստորագրած 9 հանրապետությունների ղեկավարներին:

Այս որոշումներն ու բանաձեւերն ընդունվեցին երեկոյան ժամը 4-ին: ■

Պոլյանիչկոն Մոսկվայից պահանջում է նոր պատժիչ գործողություններ

Հադրութի շրջանի Տող գյուղում տեղակայված ադրբեջանական շինարարական ջոկատի անդամներից մեկը ոչ սրափ վիճակում հայտարարել է, թե հունիսի 16-ին նախատեսվում է Տող գյուղի հայ բնակչության տեղահանում, որին կօգնեն մեկ օր առաջ այստեղ ժամանելիք ադրբեջանական ՕՄՈՆ-ի ջոկատները:

Հունիսի 15-ին մարզի տարածքում տեղակայված զորքերը կլքեն մարզը: Նրանց կփոխարինեն նոր զորամիավորումներ:

Ադրբեջանի հանրապետության ներքին գործոց նախարար Ասադովը դիմել է Շասալինին Շահումյանի շրջանի տարածքում գտնվող ներքին զորքերը հանելու պահանջով: Վերջինս հասկացրել է, որ նման դեպքում կհանեն նաեւ ԼՂԻՄ-ի տարածքում տեղակայված զորքերը:

Պոլյանիչկոն իր հերթին դիմել է Մոսկվա, թե ո՞ւմ, դեռեւս տեղեկություն չունենք, եւ պահանջել ընթացք տալ «Կոլցո» օպերացիային եւ գործողություններն սկսել Շահումյանի եւ Մարտակերտի շրջաններում, ուր, ըստ նրա դեռեւս շարունակում են բույն դնել հայ մարտիկները:

Ըստ վերջին տեղեկությունների, Խծաբերդում եւ Հին Թաղլարում զինվորական հրսկիչ կետեր են տեղադրվել 30-ական զինվորներով:

Տեղեկություններ են ստացվել, որ Հադրութում տեղակայվել է 200 հոգուց բաղկացած խորհրդային հատուկ նշանակության ջոկատ:

սեփ. թղթ.

Ադրբեջանի վարչապետը հանդիպեց Իրանի նախագահ Ռաֆսանջանիին

Խորհրդային Ադրբեջանի վարչապետ Հասան Հասանովը եւ Իրանի նախագահ Ռաֆսանջանին, երեկ Թեհրանում կայացած հանդիպման ժամանակ, քննարկեցին խորհրդա-իրանական եւ մյուս կողմից ադրբեջանա-իրանական փոխհարաբերություններին վերաբերող հարցերը:

Հանդիպման ընթացքում Ռաֆսանջանին, պաշտպանելով Գորբաչովի քաղաքականությունը, հայտնեց, թե իրանա-խորհրդային հարաբերությունները ռազմավարական նշանակություն ունեն եւ անհրաժեշտ է բոլոր ոլորտներում զարգացնել այդ հարաբերությունները: Իրանի ռադիոն հայտնեց նաեւ, որ ռադիոյի եւ հեռուստատեսության կապերն ընդլայնելու նպատակով, հունիսի 11-ին, Թավրիզում կնքվել է մի համաձայնագիր: ■

«Արտադրության անկումը երկրում հնարավոր եղավ կանգնեցնել»

ասում է վարչապետ Պավլովը

«Չնայած մեծ դժվարություններին, այժմ կառավարությունը վերահսկում է ժողովրդական տնտեսության իրավիճակը»,– խորհրդարանում երեքշաբթի օրը հայտարարեց ԽՍՀՄ վարչապետ Վալենտին Պավլովը: ԽՍՀՄ ժողովրդական պատգամավորների խնդրանքով նա ելույթ ունեցավ ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նիստում երկրի սոցիալ-տնտեսական եւ հասարակական-քաղաքական իրավիճակի մասին մեկժամյա հաղորդագրությամբ:

Այս տարվա հինգ ամսվա ընթացքում հնարավոր եղավ երեք տոկոսով սահմանափակել արտադրության անկումը՝ անցյալ տարվա միեւնույն ժամանակահատվածի ծավալների համեմատ: Վարչապետը կարծում է, որ մթերքի շոշափելի պակաս չի սպասվում: Նա հաղորդեց նաեւ, որ համաշխարհային տնտեսական ընկերակցությունն այլեւս ԽՍՀՄ-ին վարկեր չի տալիս, եւ *«մենք դիմանում ենք միայն ներմուծման կրճատման հաշվին»*:

Վարչապետը վճռականություն ցուցաբերեց անցկացնել կառավարության հակաճգնաժամային ծրագիրը: Նա նշեց, որ այն ամբողջապես առարկություն չի առաջացնում «9-1» պայմանագիրը ստորագրած միութենական ոչ մի հանրապետության կողմից:

Ըստ Պավլովի, Մերձբալթյան հանրապետությունները նույնպես աջակցում են հակաճգնաժամային ծրագրին, համաձայն են մասնակցել նրա իրագործմանը, սակայն չեն կարող այն ստորագրել, քանի որ նրանց խորհրդարանները անկախության մասին որոշումներ են ընդունել: Դեռեւս տատանվում է Մոլդովան, իսկ Վրաստանը կյանքի նշաններ ցույց չի տալիս: ■

Զենքերի կրճատման պայմանագիր

Սենատը Բուշին թելադրում է չշտապել

Վաշինգտոն. – Մ. Նահանգների սենատի ղեկավարները, երկուշաբթի օրը Ջորջ Բուշին թելադրեցին Խ. Միության հետ ստրատեգիական զենքերի կրճատման պայմանագրի գծով շտապողականություն հանդես չբերել: *«Չեմ կարծում, որ մենք ստիպված ենք հարգել արհեստական որեւէ պայմանաժամ»*, հայտարարեց Կոնգրեսի նախագահի ժամ»*, հայտարարեց Կանզասի նահանգի սենատոր դեմոկրատ Դոուլը, մեկնաբանելով սենատի այդ դիրքորոշումը: Իսկ մի այլ սենատոր, որի անունը չհրապարակվեց, հայտարարեց, որ Գորբաչով-Բուշ առաջիկա գագաթնաժողովը, որի ընթացքում ակնկալվում է հիշյալ պայմանագրի ստորագրումը, տեղի չի ունենալու հունիս ամսին, այլ ամենաշուտը՝ հուլիսի վերջերին:

Արդարեւ, Սպիտակ տունը երեկ Կրեմլին տեղյակ պահեց, որ հավանական չէ գագաթնաժողովի կայացումը հուլիսի վերջերից առաջ, նկատի ունենալով այն դժվարությունները, որոնք առկա են հատկապես միջուկային հեռահար հրթիռների կրճատման հարցում:

Մյուս կողմից, Բրիտանիայի արտգործնախարար Դուգլաս Հըրդը երեկ հայտնեց, որ պրեզիդենտ Գորբաչովը առաջիկա երկու օրերի ընթացքում հրավեր կստանա հուլիսի կեսերին Լոնդոնում կայանալիք յոթերի գագաթնաժողովին մասնակցելու: ■

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Ալբանիայի արհմիությունները ավարտեցին գործադուլները երկրում, երբ իշխող կոմունիստական կուսակցությունը տեղի տալով գործադուլավորների կամքի առաջ, խոստացավ կոալիցիոն կառավարություն կազմել: Արհմիությունների ղեկավարները, ըստ որոնց ավելի քան 390 հազար աշխատավորներ են մասնակցել մոտավորապես մեկ ամիս տեւած գործադուլներին, երկուշաբթի օրը պահանջեցին բողոքից վերադառնալ իրենց գործին:

Հուսեյն թագավորը Հորդանանում վերահաստատեց բազմակուսակցականությունը, ստորագրելով 40 էջանոց մի հրամանագիր, որ 34 տարի անց երկրում չեղյալ է համարում քաղաքական կուսակցությունների գործունեությունն արգելող մի այլ հրամանագիր:

Արեւմտյան բանակցողներ երկուշաբթի օրը Բեյրութ ժամանեցին տեղական իշխանությունների հետ արեւմտյան պատանդների եւ ավերված երկրի վերականգնման հարցերով, նշանավորելով եղբայրասպան պատերազմի հետեւանքով Լիբանանի 16 տարի տեւած մեկուսացումը արտաքին աշխարհից: Ավելացնենք, որ լիբանանյան իսլամ արմատական խմբավորումների մոտ տարիներ ի վեր պատանդ են պահվում արեւմտյան տարբեր երկրների քաղաքացիներ, որոնցից ոմանք՝ 1986 թ.-ից:

Իսրայելի վարչապետ Շամիրը նոր պայմաններ առաջ քաշեց խաղաղության բանակցություններում գրավյալ հողերի պաղեստինցի ներկայացուցիչների հարցում, հաղորդեց Թել-Ավիվի ռադիոն: Ըստ Իցհակ Շամիրի, պաղեստինցի ներկայացուցիչները պետք չէ առնչություն ունեցած լինեն Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպության հետ:

Մ. Նահանգներն ու Ճապոնիան համաձայն գտնվեցին թուլացնել բարձր լարման համակարգիչներ արտադրող ֆիրմաների արտածումների վրա դրված արգելքները: Այդ համաձայնությամբ, առայժմ միայն արեւմտյան երկրներն իրավունք ունեն այդ կարգի համակարգիչներ ներմուծել Մ. Նահանգներից ու Ճապոնիայից:

Ռաջիվ Գանդիի այրին Կոնգրես կուսակցությունից պահանջեց իրականացնել իր սպանված ամուսնու նպատակները Հնդկաստանի ժողովրդավարացման գործում: Կուսակցության նորընտիր ղեկավար Նարասիմհա Ռաոյին գրված նամակում Սոնիա Գանդին կոչ արեց երկրի առաջիկա սեյմի ընտրությունների ընթացքում հետեւողական լինել իր ամուսնու դրույթներին: Այդ ընտրությունները հետաձգվել էին մայիսի 21-ին, Գանդիի սպանության պատճառով:

Լեխ Վալենսան իր վետոյի իրավունքը գործադրեց առաջիկա հոկտեմբերին կայանալիք Լեհական սեյմի ընտրությունների կապակցությամբ մշակված օրինագծի դեմ, առարկելով որ այն չափազանց է բարդ ու խճճված:

4.7 միլիոն նյույորքցիներ երեկ դիմավորեցին Ծոցի պատերազմի վետերաններին, որոնք տուն էին վերադառնում: Վետերանների թափորը գլխավորում էին գեներալներ Քոլին Փաուըլը, Նորման Շվարցկոպֆը եւ պաշտպանության քարտուղար Չեյնին: ■

digitised by A.R.A.R.@

ԽՆՁՈՐԵՍԿ

Փախստականները դեռեւս կրակոցների տակ

Մեր թերթի մայիսի 22-ի համարում անդրադարձել էինք Գորիսի շրջան տեղափոխված փախստականների իրավիճակին: Անցել է մի քանի շաբաթ... Մեր թղթակիցները նորից մեկնեցին Խնձորեսկ, այս անգամ ուղեկցելով անգլիացի եւ իտալացի լրագրողներին:

Հունիսի 6-ին Գորիսի շրջխորհրդի նախագահ Ռոբերտ Ալեքսանյանից եւ միլիցիայի բաժնի պետի տեղակալ Մնացական Սահակյանից տեղեկացանք, որ Գորիսի շրջանում օպերատիվ դրությունը մնում է անչափ լարված:

Վերջին 10 օրվա ընթացքում Ադրբեջանի Կուբաթլիի շրջանից հարձակումներ են բացվել բանակի եւ օմոնականների կողմից: Հատկապես վտանգավոր դրություն է Ներքին Խնձորեսկում, որը երեք կողմից սահմանակից է Ադրբեջանին: Գործողություններ հիմնականում տեղի են ունենում գիշերը. անօրինականորեն մտնում են գյուղ, ավերակոծում, կրակում մինչեւ լուսաբաց առա հեռանում: Միշտ կա բնակչությանը տեղափոխել գյուղից, ապահովելու համար նրանց անվտանգությունը: Իրավիճակի կարգավորման նպատակով շրջանի ղեկավարությունը փորձեր է արել զինվորական իշխանության հետ բանակցելու, սակայն ապարդյուն: Այդ կապակցությամբ ուղարկվել է նույնիսկ հեռագիր ԽՍՀՄ պրեզիդենտին, վարչապետին, պաշտպանության նախարարին, ներքին գործերի նախարարին, Անդրկովկասյան զինվորական օկրուգի պարետին, 4-րդ եւ 7-րդ բանակների հրամանատարներին:

Հունիսի 4-ին Գորիսի միլիցիայի հինգ աշխատակիցներ՝ Իգնատ Բեգլարյանը, Սամվել Առուստամյանը, Իգոր Մինասովը, Մարտուն Գալստյանը, Հայկ Դավթյանը, որոնց պատանդ էին վերցրել, վերադարձվել են: Շուշուից պատանդ վերցված 28 հոգուց մինչեւ օրս միայն 23-ն են վերադարձվել:

Ներքին Խնձորեսկում հանդիպեցինք գյուղացիներին, որոնք ավելի մանրամասն պատմեցին վերջին օրերին կատարվածները:

Գյուղում տեղակայված խորհրդային բանակի զինվորական գունդը ապրիլի վերջերին հեռացել է գյուղից, իսկ մայիսի ընթացքներին արդեն նույն գունդը ներկայացել է Ադրբեջանի կողմից: Գյուղացիները զինվորականներին շատ լավ են ճանաչել: Մեկ շաբաթվա ընթացքում 50 անգամ կրակել են հրանոթից: Նրանք իրենց ինչպես ուզում, այնպես էլ պահում են: Վնասել են ամբողջ գյուղի լուսավորման ցանցը, ջերմանը: Անխնա կերպով կրակում են տների վրա: Գյուղում նրանց դիմավորող չի լինում, որն իհարկե ավելի է զայրացնում:

ՀԱԴՐՈՒԹԻ ՇՐՋԱՆԻ ԳՅՈՒՂԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

գյուղերի անվանումը	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1. Արփագյադուկ	+	–	–	–
2. Սպիտակաշեն	+	–	–	–
3. [illegible]	+	–	–	–
4. Խծաբերդ	–	–	+	–
5. Հին Թաղլար	–	–	+	–
6. Ցոր	–	–	+	+
7. Ծամձոր	–	–	+	–
8. Սարինշեն	–	–	+	–
9. Խանձաձոր	–	–	+	–
10. [illegible]	–	–	+	–
11. Դոլանղար	+	+	–	–
12. Քարագլուխ	+	+	–	–
13. Մյուլքյուդարա	+	–	–	–
14. Ջիլան	+	–	–	–
15. Բինյաթլու	+	–	–	–
16. Առաքյուլ	+	–	–	–
17. Բանազուր	+	–	–	–
18. Տող	–	–	+	+
19. Հադրութ	–	–	+	+

Առաջին անգամ հարձակումը սկսվել է 14. 05. 91թ.-ից Երկրորդ անգամ 3-4. 06. 91թ.

– Երկու տարի է նույն վիճակում ենք,– ասում է Ներքին Խնձորեսկի պետական ձեռնարկության պետ Արտո Սահակյանը,– սակայն վերջին ժամանակներս սարսափելի բարդացել է վիճակը: Տանկերով, մեքենաներով, ուղղաթիռներով մինչ «հսկում» են մեզ, նույնիսկ հնարավոր չէ դաշտում աշխատել:

Գյուղին հասցրած վնասը շատ մեծ է՝ 150 մարդուց 5-ը զոհվել են, շատերը վիրավորվել:

Գորիսի շրջանում են գտնվում Հադրութի շրջանի փախստականները, որոնց ընդհանուր թիվը կազմում է 1100: Վերին Խնձորեսկում են Հադրութի շրջանի Դոլանղար, Խանձաձոր, Մյուլքյուդարա, Քարագլուխ, Առաքյուլ, Բանազուր, Ջիլան, Բինյաթլու գյուղերի բնակիչները: Նրանց ապագան առայժմ ոչ ոքի հայտնի չէ: Նրանք միայն մի բան են ուզում. կյանքի անվտանգություն, որպեսզի վերադառնան իրենց գյուղերը: Սակայն այսօրվա դրությամբ երաշխիք չկա: Փախստականների թվում հիմնականում ծերեր ու երեխաներ են:

Ահա, թե ինչ պատմեց Դոլանղար գյուղի բնակչուհի Լենա Զաքարյանը.

– Մայիսի 13-ին իմացանք, որ բանակը օմոնականների հետ գալիս է: Վախից դուրս ենք էինք գյուղի դարպասը:Այդ ժամանակ տեսա, որ գյուղի երիտասարդ նախագահ Արթուր Հայրապետյանը գնում է զրուցելու: Ճանապարհին նրան կանգնեցրել էին եւ մոտ 20 զինվորականներով եւ օմոնականներով շրջապատված իր տուն տարել: Տանը նրանք Արթուրի կուսյումի գրպանը ջրի փամփուշտ էին գցել եւ ստիպել, որ նա ստորագրի, թե իր դրանք իրենն են: Այնուհետեւ կանչեցին հարեւաններին, որոնց թվում էր նաեւ Մելքումյան Ռուբիկը, եւ զենքով ստիպեցին, որպեսզի վկայություն տան այդ մասին: Նրանք, իհարկե, համառորեն հրաժարվում էին, բայց երբ սկսեցին ծեծել եւ սպառնալ, որ կկալանավորեն, այդ ժամանակ Արթուրը պարզապես խնդրեց նրանց, որ ստորագրեն փաստաթուղթը, որպեսզի գոնե իրենք ազատվեն: Հետո Արթուրի թեւերը կապած տարան: Տեսարանը ահավոր էր. կիները, երեխաները լացում, գոռում էին, բայց նրանց վրա ուշադրություն դարձնող չկար: Ասացին, որ Արթուրին երեսուն օրվա կալանք են տվել, սակայն մինչեւ օրս էլ ստույգ տեղեկություններ չունենք: Պարզապես գիտենք, որ Արթուրի դեմ քրեական գործ են հարուցել:

Զաքարյան Գալուստ, Չրագերդ.

«Այդ օրը սովորականի պես կնոջս հետ գնացել էինք հողամասում աշխատելու: Տեսանք, որ կրակոցներով զինվորական մեքենաները գյուղ մտան: Շատ կարճ ժամանակամիջոցում թալանեցին ողջ գյուղը եւ պահանջեցին երկու օրվա ընթացքում հեռանալ: Երկու օր հետո նորից մտան գյուղ, նորից սկսվեց ծեծն ու թալանը: Ինչ-որ հասցրել էինք մեզ հետ վերցնել, սահման հասնելուց հետո թալանեցին ու նոր ազատ արձակեցին: Մեր գյուղացի Սաշա Ալեքսանյանին այնպես էին ծեծել, որ նա Խնձորեսկ հասնելուն պես մահացավ: Նրա աղջկան մեծահասակ կնոջ շորեր հագցրած մի կերպ փրկեցինք բուրերի ձեռքից: Գյուղի երիտասարդներից երկուսին բռնել էին, ահավոր ծեծելուց հետո մեկին բաց են թողել, իսկ մյուսից դեռ տեղեկություններ չունենք:

Առաքելյան Փառանձեմ, Բանազուր.

«81 տարեկան եմ, բայց այնպես են ծեծել, որ չեմ էլ կարող պատմել: 27 բռնեղս փախել են եւ ոչ մի տեղեկություն չունեմ: Ադրբեջանցի թալանչիները մեքենաներով տարան մեր ողջ ունեցվածքը, իսկ մեզ էլ տանջահար անելուց հետո ասում էին. «Ձեզ կսանենք, կթողնենք Հայաստանի սահմանում, Զորի Բալայանը թող ձեզ պահի»:

Ազերյան Ռուզիկ, Դոլանղար.

«Հարազատներս՝ մայրս, կինս, քույրս եւ չորս երեխաներս կորած են, ոչ մի տեղեկություն չունեմ, կրկնակի փախստական եմ: Բաքվի ջարդերից հետո գնացի Հայաստան, իսկ այնտեղից երկրաշարժից հետո վերադարձա Ղարաբաղ եւ հիմա էլ նորից տուն-տեղ թողած եկել եմ Խնձորեսկ, չիմանալով մեր վերջն ինչ է լինելու: Երեւանից «Գթություն» ներկայացուցիչները եկան-գնացին, խնդրեցի մի շալվար գոնե ուղարկեն, բայց այդպես էլ ոչինչ չստացա: Ես շատ գոհ եմ խնձորեսկցիներից, այստեղ մեզ կերակրում են, ցույց տալիս անհրաժեշտ օգնությունը, բայց մեր վերջն ինչ է լինելու, չգիտեմ»:

Նինա Գյուրջյան, Բանազուր.

«Աչքներիս առաջ մեր տուն-տեղը թալանեցին: Լավ էր, ջահելները հասցրեցին փախչել Հայաստան: Այստեղի կառավարությո՞ւն կլինի... Մենք հովանավորված չենք, որ ղեկավարություն ունենք, որ ունենայինք, մեզ էդպես չէին անի: Զենքով-զրահով եկել են մեզ վրա: Հարցնում ենք. «Ո՞վ է ձեզ հրաման տվել», ասում են՝ Յազովն ու Գորբաչովը»:

Ղասումյան Սարին, Դոլանղար.

«Առաջին անգամ զորքերը գյուղ մտան մայիսի 10-ին եւ անձնագրերի ստուգման պատրվակով սկսեցին խառնել բոլորիս տները, թալանել եւ ստիպեցին կամովին դուրս գալ գյուղից: Ասում ենք. սա մեր ծննդավայրն է, դուրս չենք գա, իսկ նրանք պատասխանում են, թե դա մեզ չի վերաբերում, պետք է դուրս գաք: Եվ հետո էլ, որպեսզի մեզ բարկացնեն, մեր առաջ բուրքերն ասում են. «Ինչ գեղեցիկ է մեր Ղարաբաղը»:

Գյուլիշանյան Գալուստ, Առաքյուլ.

«Մենք ինչպե՞ս պաշտպանվեինք զինված բանակի դեմ, երբ մի երկու որսորդական հրացան ենք ունեցել, այդ էլ վերցրել են: Հետո այստեղի բաներ են տարածում, թե ինչո՞ւ զոհեր չենք տվել, հետո եկել: Ուրեմն զոհեր տանք, հետո զա՞նք. դա ի՞նչ կարծիք է: Մեր զենք պետք է լինի, որ պայքարենք, մեկին էլ դու սպանես, իմն էլ քեզ սպանի: Հզոր տանկերը գալիս են, դրանց դեմ պաշտպանվել կլինի՞»:

Մովսիսյան Գրետա, Առաքյուլ.

«Երբ զորքերը գյուղ մտան, ժողովրդի կեսը դեռ քնած էր, միանգամից սկսեցին խուզարկությունը եւ մինչեւ ժամը 2-ը գյուղից 33 հոգու պատանդ տարան, այդ թվում 5 երիտասարդ աղջիկների: Նրանցից միայն աղջիկներն են անվնաս վերադարձել: Այժմ տեղավորվել ենք Վերին Խնձորեսկի ակումբում եւ սպասում ենք, թե երբ պայմաններ կստեղծեն, որպեսզի վերադառնանք գյուղ: Ցանկությունս այն է, որ գոնե Հադրութից մեր երեխաներին տեղափոխեին մեզ մոտ»:

Ցավոք, փախստականների մեծ մասը չգիտեր, թե ինչ է լինելու հետ՝ վերադառնալու են հարազատ գյուղերը, թե՞ մնալու Հայաստանում: Նրանց միակ պահանջն էր ապահովել անվտանգությունը եւ վերադարձնել պատանդ վերցված համագյուղացիներին:

ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ
ԳԱՅԱՆԵ ԱՅՐԻԿՅԱՆ

Լուսանկարը Լ. ԱՐՍԵՆՅԱՆԻ

«ՈՒԽՏԴ ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԼԻՆԻ, ԼՈՐԻՍ ՋԱՆ»

Այդ օրը Կումայրիում, մեծից փոքր բերանին նույն օրհնանքն էր. «Ուխտդ ընդունելի լինի, Լորիս ջան»:

Լորիս Ճգնավորյանի ուխտագնացության նյութական առումից հազարապատիկ անգամ արժեքավոր էր հոգևոր զարթոնքի այն ալիքը, որ նա բերեց Կումայրի:

Հունիսի 3-ից մինչեւ հունիսի 7-ը քաղաքում անցկացվեց մշակութային փառատոն, նվիրված հայրենասեր երաժիշտ Լորիս Ճգնավորյանի ուխտագնացության: Կումայրիի թատերական հրապարակում, ուր անցկացվում էր փառատոնը, կատարվեց հանգանակություն եւ հավաքված ողջ գումարը Ուխտավորի Կումայրի հասնելու օրը հանձնվեց նրան, ի նպաստ Կումայրիում Մշակույթի կենտրոն կառուցելու հայրենանվեր գործի:

ՎԱՂԱՆ ԹՈՒՄԱՍՅԱՆ

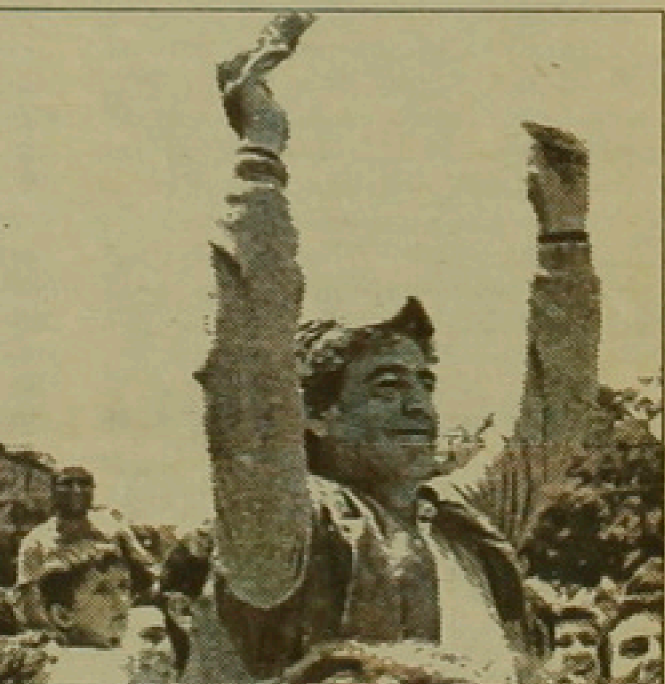

Լուսանկարը Ռ. [illegible]

Մի հրապարակման առիթով

«Ազգ» թերթի հունիսի 1-ի համարում տպագրվել էր Արցախի մեր սեփական թղթակցի «Դիմադրել, մինչեւ վերջին շունչը դիմադրել» հոդվածը: Հրապարակումից հետո հնչեցին բազմաթիվ հեռախոսազանգեր, խմբագրություն եկան առաքյուլցիներ եւ պահանջեցին հերքել Ռաֆիկ Գրիգորյանի մասին բերված անհիմն մեղադրանքները: Որպեսզի ճշտենք, թե կողմերից ով է իրավացի, հունիսի 6-ին եղանք Խնձորեսկում, որտեղ այժմ ապաստան են գտել Հադրութի շրջանի Առաքյուլ գյուղի փախստականները: Նրանցից շատերին արդեն ծանոթ էր հոդվածի բովանդակությունը:

Առաքյուլցիներ Շահեն Իսախանյանը, Գալուստ Գյուլիշանյանը եւ Գրետա Մովսիսյանը վկայեցին, որ իրականությանը չի համապատասխանում այն փաստը, իբր Ռաֆիկ Գրիգորյանը Երեւանից որպես օգնություն ուղարկված հագուստները տվել էր թուրքերին, որ իր ֆերմայի կովերը կթեն: Մեր խոսակցությանը ներկա բոլոր առաքյուլցիները պնդեցին, որ դա հերյուրանք է: Ըստ համագյուղացիների, նախագահը ոչ մի կապ չի ունեցել այդ օգնության բաժանման հետ եւ անգամ տեղյակ էլ չի եղել, թե երբ են ստացել:

Բացի այդ, մեր կարծիքով, նույնպես անհիմն են հնչում այն խոսքերը, թե՝ «Այսօր ֆերման չկա, չկա նաեւ Առաքյուլ գյուղը: Բայց կոլտնտեսության նախագահը կա, գույն ուրախանում է, որ էժան պրծավ՝ մի տարիուկես արդեն դատարկված կողքի գյուղն էլ մտցնելով նոր կորցրածի ցուցակում»:

«Անհեթեթ անպարկեշտություն է,– ասաց մեր զրույցի ժամանակ Գրետա Մովսիսյանը,– նման նյութական ենթակայություններ անել մի մարդու մասին, որն ամբողջովին նվիրված է եղել մեր գյուղին, եւ մայիսի 13-16-ի դեպքերի ժամանակ, երբ էլ պիները տանջել են, մի քանի անգամ տարել-բերել են, որպեսզի իր ձեռքով ստորագրի գյուղից կամովին տեղափոխվելու հայտարարությունը, բայց Ռաֆիկը երկար ժամանակ դիմադրել է: Եթե նա այդ քայլին դիմած չլիներ, գյուղից ոչ մի կենդանի մարդ դուրս չէր գա: Նա վերջինն է թողել գյուղը եւ առաջինն է եղել, որ մեր պատանդ վերցված կանանց հասցրել է գյուղ: Եւ այն, ինչ մենք կարդացինք ձեր թերթում, պարզապես վայրագ անօրինություն է: Միթե նման հայրենասեր մարդը կարող էր նման արարքներ թույլ տալ, կամ էլ ուրախանալ, որ գյուղը դատարկվել է»:

Լիովին հավատալով ու վստահելով առաքյուլցիներին, մենք նույնպես ափսոսում ենք, որ «մեր սեփական թղթակիցը» շտապել է եւ չի ճշտել իր լսածի իսկությունը, թյուրիմացության մեջ գցելով ոչ միայն խմբագրությանը, այլեւ թերթի հազարավոր ընթերցողներին:

ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ
Խնձորեսկ - Երեւան

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ս. թ. հունիսի 15-ից մինչեւ հուլիսի 15-ը Հայաստանի Թեքեյան Մշակութային Միությունը անց է կացնում Արվեստի հանրապետական ամսօրյակ, որի հասույթը տրամադրվելու է զոհված մարտիկների ընտանիքներին եւ բռնագաղթածներին:

Այն հիմնարկ ձեռնարկությունները, որոնք կցանկանան այդ նպատակի համար դրամական միջոցներ տրամադրել Միությանը, փոխանցումներ կատարել հետեւյալ հաշվով՝

Հայաստանի հանրապետության պետբանկի գործ. վարչ. ևո. 161106 ՄՖՕ 511005 կոոպ. բանկ «Դրամ»

Հայաստանի Թեքեյան Մշակութային Միություն

հաշվ. համար 700001:

digitised by A.R.A.R.@

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Հաշուեկշռի մը առիթ չի տար Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի Փարիզեան կարճ այցելութիւնը, քանի անոր գլխաւոր, եթէ ոչ միակ, նպատակն էր Ֆրանսայի պետական եւ քաղաքական դէմքերու հետ տեսակցութիւններ եւ անոնց բովանդակութիւնը, ի մասնաւորի Նախագահ Միտերանի հետ, բնականաբար չհրապարակուեցաւ։ Մնաց որ այս հանդիպումին կարեւորութիւնը կը կայանար իր երեւոյթով իսկ։ Եւ եթէ ցայսօր, կը յիշուի թէ Նախագահ Միտերան, պատհի իրեն առաջին պետական ղեկավարն եղաւ ճանչնալու Հայոց ցեղասպանութիւնը, եթէ նոյնիսկ անոր տրամաբանական հետեւանքը Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի մէջ չիրագործուեցաւ, նաեւ պիտի յիշուի թէ կրկին Ֆրանսան է, յանձին իր նախագահին, որ առաջինը եղաւ ընդունելու Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը, ճանչնալով, ուրեմն, Հայաստանի ինքնիշխան պետութեան հանգամանքը։

Նախագահ Միտերանէն ետք, քաղաքական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց հետ շարունակուեցան տեսակցութիւնները… Եւ, ըսինք, այս էր Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի Փարիզեան առաքելութեան հիմնական դրդապատճառը։ Իրատեսութիւնն ալ կը պահանջէ գոհանալ այս հանդիպումներու խորհրդանշական երեւոյթով, առանց անգամ մը եւս, ինչպէս սովոր ենք, սին յոյսեր դնելու մեծ պետութեանց վրայ։

Աւելի լուսանցքային բնոյթ ունէր, ըստ մեզի, հայ գաղութին հետ հանդիպումը։ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը ոչ մէկ խուսափում ունեցաւ եւ իր համոզիչ տրամաբանութեամբ ու մանրամասն պետական ըմբռնումի իր գնահատանքով, խորապէս տպաւորեց այն աւելի քան 700 հանդիսականները, որոնց առաջին հրապարակային շփումն էր Հայրենիքի նորընտիր նախագահին հետ։

Կը մնայ, անշուշտ, խորհրդածել, ի պահանջեալ հարկին քննադատել, բայց, երբեք, ինչպէս ըսած ենք քանիցս, այլ առիթներով, Փարիզ նստած քաղաքական դասեր չտալ Երեւանի իշխանութեանց, որոնք, թէ-կուզ իրենց սխալներով, ինչպէս խոստովանեցաւ նոյնինք Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, ինը ամիսէ իրենց մաշկին փորձը կը քաշեն եւ շունչը կը պահեն, ի շահ հայ ժողովուրդի բարօրութեան։ Չե՞ն յաջողած։ Թերեւս։ Ընդդիմադիրի ոչ-պատասխանատու դիրքերէն անցնիլ իշխանութեան պատասխանատու պաշտօններու փորձութիւնն մըն է, որու ոչ ոք կրցած է յաղթահարել մէկ օրէն միւսը, ան ալ երկրի մը մէջ, որ եօթանասուն տարուան բռնակալութենէ մը ետք կ'որոնէ ազատութեան արշալոյսը։ Ուրեմն, հարկ է զիջանիլ որ ժամանակ պէտք է տալ ժամանակին, չանտեսել որ ժողովրդավար ընտրութեամբ իշխանութեան գլուխ եկող ողջամիտ անձեր, անպայման պէտք է յաջողին, իրենց միակ պարտքն է, եթէ չենք ուզեր որ Հայաստան այնպիսի քաոսային վիճակի մը մէջ գտնուի, որ փրկարար ելք իսկ չգտնուի։ Ճիշդ այս պատճառով, անհրաժեշտ է չխանգարել իրենց գործը… Եւ ուրեմն, հարց կրնայ ծագիլ, ի՞նչ բերաւ այս երեք տարիներու «մտքի, հոգիի, մտածումի յեղափոխութիւնը» Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի իսկ բառերով։ Նախ, բերաւ ինչ որ ամէնէն աւելի կը պակսէր տասնամեակներէ ի վեր եւ քիչ բան չէ՝ մտքի, հոգիի եւ մտածումի ազատութիւն։ Եւ հարկ է չմոռնալ որ ոչ մէկ յեղափոխութիւն կրնայ յանկարծ «Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար» շնորհել իր ժողովուրդին։

Կարեւորն այն է որ վաղը՝ կարենայ։

■

Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսյանի Փարիզ այցելությանն են անդրադարձել դաշնակցության Ֆրանսիայի պաշտոնաթերթ «Կամք»ն ու դաշնակցության համակիր, բայց անկախ «Յառաջ» օրաթերթը։ Նույն քաղաքում լույս տեսնող այս երկու թերթերը տրամագծորեն հակադիր գնահատականներ են տալիս այցելությանը։ Ընթերցողներին ենք թողնում եզրահանգումները։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Կամք

Կարելի՞ է խօսիլ Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մէկ շաբաթ կեցութեան, եթէ կ'ուզէք Ֆրանսա այցելութեան հաշուեկշիռին մասին։

Դժբախտաբար այս պարագային կարելի չէ հաշուեկշիռ ընել, զէթ քաղաքական գետնի վրայ, որովհետեւ պետական այս մակարդակով այցելութեան մը առիթները «կարեւոր չէին», այլ «կարեւորը» այցելութիւնն էր, ինքն իր մէջ։ Եթէ նկատի առնենք, որ այս այցելութեան ամէնէն կարեւոր հանգրուանը նախագահ Ֆրանսուա Միտերանի հետ տեսակցութիւնն էր, ապա «կարեւոր չէ» այս տեսակցութեան արդիւնքը, անոր ընթացքին խօսուածը, այլ «կարեւոր»ը այն է, որ ան կայացաւ. Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ըսաւ ու կրկնեց, որ կարեւորը տեսակցութիւնը կայանալու մէջ է. ուրեմն պէտք է ըսենք, թէ ինք գնաց Էլիզէի շքեղ աստիճանը ու սեղմեց նախագահին ձեռքը, քանի մը թղթակիցներուն կողմէ նըկարուեցաւ եւ երկու խօսք ըսաւ հեռատեսիլի ու հարցազրոյց թղթակիցներուն. «Հայաստան անկախութեան ճամբան բռնած է»։ Ո՞վ չի գիտեր այս իրողութիւնը. մի՞թէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան այդքա՞ն անտեղեակ կը նկատէ մերօրեայ թղթակիցները, մեզ, որ լսած չըլլանք թէ հանրաքուէի թուականն ալ որոշուած է. 21 սեպտ. 1991։

Այո՛, միայն այդքան… տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ եւ մենք պէտք է գոհ ու ուրախ ըլլանք, չենք գիտեր ո՞ր երկինքէն իջած հրահանգով, որ տեղի ունեցաւ այդ տեսակցութիւնը. ստիպուած պէտք է ուրախանանք, բայց մի՞թէ ուրախանալու պատճառ կայ, երբ մեր հայրենիքը եռեւեփի մէջ է, երբ Արցախ կը շարունակէ իրաւազուրկ մնալ երբ… եւ այս «երբ»երու շարքը կրնայ երկարիլ։

Միամիտներ պիտի ըսեն, որ «հովիւ»ը կամ «նախագահ»ը եկաւ տեսնելու եւ շփում ունենալու իր հօտին հետ։ Այդ միամիտները կը սխալին, որովհետեւ այցելութեան ընթացքին Լ. Տէր-Պետրոսեան փաստեց որ ան ոչ հովիւ է եւ ոչ ալ մեր բոլորի նախագահը, այլ եկած է տեսնելու համար իր ընկերները եւ արհամարհելու հօտը։

Այդ միամիտները կը սխալին, որովհետեւ ան Փարիզ եկաւ պառակտումի սերմեր ցանելու գաղութէն ներս (եթէ անշուշտ այդ սերմերը նախապէս չէին ցանուած), անհանդուրժողականութիւն եւ արհամարհանք տարածելու ու ջլատելու գաղութին ճիգերը, մէկը միւսին դէմ հանելով։

Իսկ եթէ Լ. Տէր-Պետրոսեան նպատակ ունէր մեր գաղութէն ամրապնդելու որոշ անհատներու դիրքերը, թող վստահ ըլլայ, որ այդ նպատակն ալ պիտի ձախողի, որովհետեւ կարելի չէ ժողովուրդը խաբել, կարելի չէ ժողովուրդը ոչխարներու հօտ նկատել։

Անկեղծօրէն պիտի ուզէինք, որ այս այցելութիւնը տեղի չունենար, որովհետեւ չէինք ուզեր տեսնել այդքան փոքրոգութիւն, այդքան խեղճութիւն։

Մ. ԽԵԺԱՆԵԱՆ

Մոսկովյան քաղաքականագետ Անդրանիկ Միհրանյանը Դետրոյտում

Դետրոյտի «Ալեք Մանուկյան» վարժարանում մայիսի 3-ին մոսկվահայ քաղաքականագետ Ա. Միհրանյանը դասախոսություն է տվել Հայաստանի ներկա քաղաքական վիճակի մասին։ Դասախոսությունը կազմակերպվել էր ՀԲԸ Միության եւ Միչիգանի համալսարանի հայկական ուսումնասիրությունների ամբիոնի կողմից։ Նա դասախոսության ընթացքում վերլուծելով Հայաստանի ներկա քաղաքականությունը, ասել է թե Ղարաբաղի ողբերգությունն անլուծելի հարց է ու մտահոգություն է հայտնել, որ հայերը ստիպված լինեն լքել այն ու չկարողանան պահել նաեւ Զանգեզուրը։ Անդրանիկ Միհրանյանը Հայաստանի որոշ խմբակների անժամանակ շտապողականությունը համարել է երկիրը ողբերգության առաջնորդելու հավանականություն։ Նա վտանգավոր եւ անխոհեմ է համարել Պարույր Հայրիկյանի կատարյալ անկախության գաղափարը։

■

Հայաստանի խորհրդարանի դաշնակցական ֆրակցիայի անդամի այցելությունը Բուենոս Այրես

Հայաստանի հանրապետության Գերագույն խորհրդի պատգամավոր, խորհրդարանի դաշնակցական ֆրակցիայի անդամ Ռուբիկ Հակոբյանը մայիսի 27-ին ժամանել է Բուենոս Այրես՝ ՀՅԴ Հարավային Ամերիկայի կենտրոնական կոմիտեի հրավերով։ Ռուբիկ Հակոբյանը հունիսի 2-ին բանախոսել էր Հայաստանի հանրապետության 73-ամյակի քաղաքական հավաքին։ Նա այցելություններ է տվել գաղութի դպրոցներին ու միություններին։ Արմենիա մշակութային ընկերակցության կենտրոնում տեղի է ունեցել ընդունելություն ի պատիվ Ռ. Հակոբյանին, որին ներկա է եղել Խ. Միության փոխհյուպատոս Հարություն Վերմիշյանը։ Ռ. Հակոբյանը հանդիպել է նաեւ Արգենտինայի խորհրդարանի արտաքին գործերի հանձնաժողովի նախագահին, ինչպես նաեւ մամուլի ասուլիս տվել առանձին թերթերի թղթակիցներին։

Ռ. Հակոբյանն այցելելու է նաեւ Կորդոբա, Մոնտեվիդեո եւ Սան Պաուլո։ ■

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

— ԳԼԵՆԴԵՅԼՈՒՄ, ապրիլի 26-ին Համազգային միությունը կազմակերպել է գրական-գեղարվեստական երեկո՝ նվիրված «Հայկական կոտորածները նախաեղեռնյան եւ ետեղեռնյան գրականության մեջ» թեմային։

— ՊՈԼՍՈՒՄ, մայիսի 10ին Կենտրոնական սանուց միության սրահում տեղի է ունեցել նկարչական երեկո, որի ընթացքում վեց նկարիչներ տեղում մեկական պաստառ են նկարել հայկական երաժշտության ընկերակցությամբ։

— ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿԱԼԻՖՈՌՆԻԱՅՈՒՄ, ապրիլի 12 եւ 14-ին նշվել է ՀԲԸ Միության 85 եւ ՀԵԸ-ի 60ամյակը։ Առաջին միջոցառումը տեղի է ունեցել «Մարի Մանուկյան» վարժարանում, որի ընթացքում բանախոսել է Ենովք Պալիկյանը։ Երկրորդ միջոցառմանը միության մասին պատմական ակնարկ է կատարել ՀԲԸՄ Արեւմտյան Ամերիկայի վարիչ տնօրեն Բարսեղ Գարթալյանը։ Խոսք է առել նաեւ ՀԵԸ-ի կենտրոնական վարչության նախագահ Միհրան Սիմոնյանը։

— ՆՅՈՒ ՅՈՐՔՈՒՄ, ապրիլի 16-ին մանկական թանգարանում տեղի է ունեցել Հայաստանի երեխաների նկարչական արվեստին նվիրված գիտաժողով։ Նույն թանգարանում հունիսին ծրագրվում է կատարել նրանց գործերի առաջին ցուցահանդեսի բացումը։

— ՀՌՈՄՈՒՄ, Լեւոնյան վարժարանում, մայիսի 9-ին նշվել է Մովսես Խորենացու ծննդյան 1500 ամյակը։ Իտալերենով դասախոսել է հայր Լ. Զեքիյանը։ Խորենացու իտալերենի թարգմանված էջերի ընթերցումից հետո ելույթ է ունեցել երգչախումբը։

— ՀԱԼԵՊՈՒՄ, Լեւոն Շանթ թատերախումբը Զավարյան սրահում ներկայացրել է Պեշիկթաշլյանի «Միքրոնեզիա» կատակերգությունը, բեմադրությամբ Գրիգոր Քելեշյանի։

— ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՒՄ, ապրիլի 11-ին Նուպարյան ազգային վարժարանում նշվել է ՀԲԸ Միության հիմնադրության 85-ամյակը։ Դասախոսել է Կիպրոսից հրավիրված տիկ. Սոսի Պեռիկյանը։ Ելույթ է ունեցել միության «Կռունկ» երգչախումբը, ղեկավարությամբ Հայկ Սարգիսյանի։

— ԱԹԵՆՔԻ քաղաքապետարանի մշակութային կենտրոնում, մայիսի 2-ին տեղի է ունեցել հայկական ճարտարապետությանը նվիրված երեկո, որի ընթացքում դասախոսել է Ալպագո Նովելլոն։

— ԴԵՏՐՈՅՏՈՒՄ, ապրիլի 24-ին, նախաձեռնությամբ Թեքեյան մշակութային միության եւ Ռամկավար ազատական կուսակցության, տեղի է ունեցել Եղեռնի 76-ամյակի նվիրված երեկո։ Դասախոսել է Միչիգանի համալսարանից Ջորջես Մայյանն ու նույն համալսարանի հայոց լեզվի ու գրականության բաժնի վարիչ Գեւորգ Պարտաքճյանը։ Ռոնալդ Սյունին արտահայտվել է Հայաստանի ներկա քաղաքականության մասին։

— ԲՈՒԵՆՈՍ ԱՅՐԵՍՈՒՄ, ապրիլի 10-ին ներկայացվել է ՀՅԴ Արմենիա երիտասարդական միության պատրաստած տեսաերիզը նվիրված հայկական հարցին։

— ՊՈԼՍՈՒՄ, ապրիլի 29-ին Կենտեր թատրոնի դահլիճում ելույթ է ունեցել Կոմիտաս-Սահակյան միացյալ երգչախումբը, ղեկավարությամբ Հայկ Օհանյանի։

— ՊՈԼՍԻ հայ բառարանագիր Բարսեղ Թուղլաճյանը, որ վերջերս ընտրվել էր Միջազգային ապահովության եւ խաղաղության խորհրդի անդամ, Լոնդոնի համալսարանի կիրառական գիտությունների հիմնարկի կողմից արժանացել է գիտության դոկտորի տիտղոսին։

«Երկաթ ալիք» (1982). Պոլ ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ

Պոլ Կիրակոսյանը «Լը Մոնդ դիպլոմատիկ»ի մեջ

«Ազգ»ի հունիսի 5-ի համարում հաղորդել էինք, որ լիբանանահայ նկարիչ Պոլ Կիրակոսյանը արժանացել է Հռոմի Պապի Ս. Սիլվեստր ասպետի շքանշանին։ Հայ արվեստագետի այս կտավը տպագրվել է ֆրանսիական միջազգային քաղաքական «Լը Մոնդ դիպլոմատիկ» ամսաթերթի մայիսյան համարի մեջ։

Նկարն օգտագործվել է որպես պատկերազարդում մի շարք հոդվածների, որոնք նվիրված են Միջին Արեւելքի կացությանը, Պարսից ծոցի հետպատերազմյան շրջանին, որ աշխարհին խոստացել էր արդարության եւ օրենքի իշխանություն։

Սակայն մինչեւ հիմա ոչինչ չի փոխվել. քրդերը դեռեւս մնում են անիրավված, մնավանդ Թուրքիայում, Իրաքի ժողովուրդը տառապում է պակասությունից եւ միջազգային արգելափակումից, պաղեստինցիները հեծում են իսրայելցիների երկաթե բռունցքի տակ, չընայած ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի որոշմանը, Իսրայելը 220 հազար հրեա է բնակեցրել 1967-ից ի վեր գրաված տարածքների վրա։

Միջին Արեւելյան այս թղթածրարի ընդհանուր խորագիրն է «Ի՞նչ շրջանային կարգ Միջին Արեւելքում»։

■

digitised by A.R.A.R.@

ԹՈՒՐՔԻԱ

իր երեք հարցերով՝ կիպրական, քրդական, հայկական

Թուրքիա միջազգային երեք հարց ունի, որոնք նոյն ատեն փշոտ դասեր են՝ Կիպրոսը, քիւրդերը, հայերը: Հոս նկատի չունինք տնտեսա-քաղաքական իր յառաջադրանքները, ինչպէս Եւրոպական շուկայի իր անդամակցութեան խնդիրը:

Վերոգրեալ երեք հարցերէն առաջինը կը գտնուի միջազգային ատեաններու առջեւ եւ մաս կը կազմէ մեծ պետութեանց օրակարգերուն: Երկրորդը՝ իր առօրեայ խլրտումներով կը ձգտի միջազգային ճանաչողականութեան արժանանալ, իսկ երրորդը՝ որ կը վերաբերի մեզի՝ կը հանգչի փոշոտած ծրարներու մէջ:

Կիպրոսի հարցը շատոնց իր արդարացի լուծումը կը գտնէր, եթէ չըլլար ցուրտ պատերազմը երկու Գերհզօրներու միջեւ: Հիմա որ շնչասպառ է Հիւսիսի Արջը, կը խորհուէր որ Ամերիկայի համար նուազ պիտի արժէր Թուրքիոյ դաշնակցութիւնը: Ծոցի պատերազմը եկաւ զօրացնելու անոր կարեւորութիւնը եւ սրելու Գորշ Գայլի ատամները:

1974-ին է, որ Թուրքիա պատրուակելով յունական զինուորականութեան կողմէ պատրաստուած պետական հարուած մը, 50.000 զինուորներով գրաւեց Կղզիին 37 առ հարիւրը, պատճառ դառնալով 4000 հոգիի մահուան, 1619 անձերու անյայտացման եւ 160.000 գաղթականներու: Այժմ կղզիին մէջ կը գտնուին 36.000 թուրք զինուորներ, պաշտպանելու համար 1983-ին հռչակուած «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութիւնը», որուն գոյութիւնը ճանչցուած է միայն Անկարայի կողմէ:

Կղզիին վրայ թրքական յարձակման տարին, ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը պահանջեց Կիպրոսէն անմիջական հեռացումը օտար զօրքերուն եւ յարգումը անոր հողային ամբողջականութեան: Անկէ ետք, ՄԱԿ-ը հինգ տարբեր բանաձեւերով բազմապատկեց իր դատապարտութիւնը: 1975-ին Միացեալ Նահանգներ նոյնիսկ շրջափակման ենթարկեց դէպի Թուրքիա զէնքերու առաքումը: Շրջափակումը վերցուեցաւ ութ ամիս ետք:

Կիպրոսը Քուէյթը չէր, ոչ ալ Թուրքիան Իրաքը:

Երբ Եւրոպական շուկան իր դռները եւ փակը փակեց Թուրքիոյ առջեւ, Անկարա, սակայն, հաստատ պահեց իր զօրքերը կիպրական հողին վրայ: Այսօր, Ծոցի պատերազմէն հզօրացած Թուրքիա Հիւսիսային Կիպրոսի թրքական արուեստական հանրապետութիւնը կը բաղդատէ, ոչ աւելի, ոչ պակաս, ազատագրուած Քուէյթի հետ: Ու աշխարհ-Ուաշինգթըն համրաշ մէկ կ'ընէ Ասպանեան Ոփիսի այս «հաւասարիմ զինանիշին» բացատրութիւնը:

Այսօր ՄԱԿ-ի Ընդհանուր Քարտուղարը այլեւս ակնարկութիւն չ'ըներ կղզիին 80 տոկոս յոյն մեծամասնութեան եւ 20 տոկոս թուրք փոքրամասնութեան մասին, այս ձեւով հաւասար գետնի վրայ դնելով երկու համայնքները: Իր կողմէ Ամերիկայի պետական քարտուղարութեան Կիպրոսի մասնաւոր համականչ Նելսըն Լէտցքի կը մերժէ զուգահեռական քաշել Թուրքիոյ կիպրական արշաւին եւ Իրաքի Քուէյթի վրայ յարձակումի միջեւ:

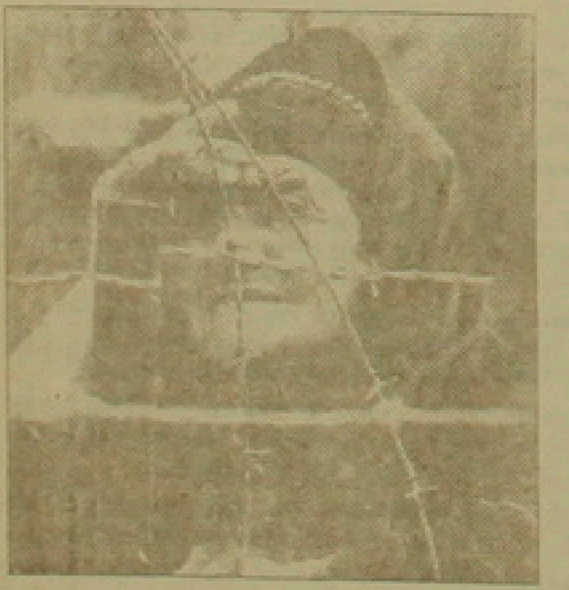

Թուրգութ Օզալը այժմ չուզեր ընդունիլ երեք տարի առաջ Յունաստանի վարչապետ Գէորգիոս Վասիլիուի առաջարկը, որ եթէ Կիպրոս երկհամայնքային եւ երկգօտի դաշնակցութեան վերածուի, պէտք է յարգուին «երեք ազատութիւնները՝ շրջագայութեան, բնակութեան հաստատման եւ կալուածներու: Ուաշինգթըն համամիտ է թրքական տեսակէտին եւ պատրաստ է 350 միլիոն դոլլար տրամադրելու այն բոլոր յոյն կիպրացիներուն, որոնք պիտի չկարենան վերադառնալ գրաւեալ գօտիի մէջ գտնուող իրենց տուները:

Յետոյ պաշտօնապէս կազմուած «դաշնակցութիւն» մը [illegible] պիտի ըլլայ, որ նուազագոյն պատրուակով Հիւսիսային գօտիի թուրքերը,– որոնցմէ կազմուած պիտի ըլլար Կիպրոսի Ծերակոյտի անդամներուն կէսը եւ խորհրդարանին 30 տոկոսը,– իրենց անկախութիւնը կրնան հռչակել:

Երբ Եւրոպան վճռապէս չընդդիմանայ այդ ծրագրին, Ուաշինգթըն այս ձեւով վարձատրած պիտի ըլլայ Թուրքիան: Համբաւաւոր նոր կարգը, որով Ուաշինգթըն խոստացած էր արդարութիւն ընել Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն, իր զոհասեղանին վրայ դրած պիտի ըլլայ 800.000 յոյն բնակչութեամբ Կիպրոսը:

Քրդական հարցը Թուրքիոյ դիմագրաւած ամենէն լուրջ խնդիրն է, որուն միջոցով միջազգային պետութիւնները կրնան խառնակութեան վերածել երկիրը, սկսելով անոր հիւսիս արեւելեան քրդաբնակ շրջաններէն:

1984-ին է, որ քրդական ընդյատակեայ զինեալ գործունէութիւնը սկսաւ Թուրքիոյ մէջ: Մարտիկները կը պատկանին Քիւրդիստանի Աշխատաւորներու Կուսակցութեան (ՔԱԿ), որ մարքսիստական-լենինեան կազմակերպութիւն մըն է: ՔԱԿ-ի մարտիկներու զոհերուն հետեւանքով պատ սպաննուած են 2500 անձեր (զինուորականներ, քիւրդ մարտիկներ, քաղաքացիներ):

Դեռ միայն վերջերս է, որ Թուրքիոյ ինը միլիոն քիւրդերուն, որոնք կ'անուանուին

«լեռնային թուրքեր», տեղականօրէն իրաւունքը տրուեցաւ իրենց լեզուով երգելու: Ծոցի պատերազմը պիտի ծառայէ քիչ մը արագացնելու քրդական հարցին հոլովոյթը, որ նոր թափ պիտի առնէ Իրաքի քիւրդերէն:

Իրաքի քիւրդերուն աննկարագրելի ողբերգութեան ականատես եղանք, երբ 30 երկիրներու դաշնակցութեամբ յառաջացած Համախմբումը ձգեց Իրաքը իր աթոռին վրայ պահելով նաեւ Իրաքի ժողովուրդին ողբերգութեան հեղինակ նախագահ Սատդամ Հուսէյնը: Երբ Իրաքի ժողովուրդը այժմ զրկուած է իր՝ տարրական պահանջներէն եւ կը գտնուի դեռ աւելի սուր տնտեսական եւ առողջապահական տագնապներու եզրին, անդին լեռներու կատարներուն եւ սարալանջերուն վրայ շուրջ մէկուկէս միլիոն անպատսպար քիւրդ գաղթականներու պարզած պատկերը մահկային լայնահուն վէրք մըն է: Բժշկական միջամտութիւններու համաձայն, թուրք-իրանեան սահմաններուն վրայ գտնուող քիւրդ երեխաներուն 15 առ հարիւրը պիտի մեռնի յառաջիկայ երեք ամիսներու ընթացքին, զանազան հիւանդութիւններու հետեւանքով:

Քրդական այս ողբերգութիւնը գլխաւոր նիւթերէն մէկն է Թուրքիան, որ չէր ուզեր իր սահմաններու երկայնքին տեսնել քրդական ինքնավար շրջան մը: Թրքական այս մտահոգութիւնը նախագահ Պուշի անձամբ փոխանցած ըլլալու է Թուրգութ Օզալ, Ուաշինգթըն տուած իր վերջին այցելութեան, որուն ընթացքին ապահոված էր 200 միլիոն դոլլարի յաւելեալ տնտեսական օգնութիւն մը եւ 282 միլիոն դոլլարի [illegible] վարկ մը:

Անկարա հասկնալի սրտադողով կը հետեւի իր սահմաններէն այն կողմը քրդական ինքնավար շրջանի մը ծնունդին համար տարուած աշխատանքներուն: Բաղդադ այնքան տկար է եւ այնքան պէտք ունի յաղթական դաշնակիցներու բարեացակամութեան, որ պատրաստ է կարելի բոլոր զիջումներով գոհացնել քիւրդերը: Այլ հարց, թէ երբ օր մը Իրաք վերագտնէ իր կայունութիւնը եւ զօրութիւնը, կրնայ ետ առնել այսօր տուածը, երբ ինքնավար շրջանը չպահուի ՄԱԿ-ի հովանաւորութիւնը: Անցեալին ալ Բաղդադ քիւրդերուն կարեւոր զիջումներ կատարած էր, մինչեւ որ յաջողի ճզմել քրդական ապստամբութիւնը:

Իրաքի մէջ ինքնավար Քիւրդիստան մը կրնայ դառնալ հնգը պատգամ անկախ եւ միացեալ Քիւրդիստանի մը, որ պիտի տարածուէր Թուրքիոյ եւ Իրանի սահմաններուն ներս:

Զարմանալի պիտի չըլլայ եթէ յառաջիկային ականատես ըլլանք Թուրքիոյ մէջ քրդական ապստամբական շարժումներուն սաստկացման եւ տարածման:

Այդ պարագային, Անկարա կամ պիտի յօժարի որոշ ինքնավարութիւն շնորհել իր երկրի քիւրդերուն, եւ կամ պիտի լծուի համատարած ճնշումի եւ քրդական գիւղերու պարպումի գործողութեան: Առաջին պարագային, վտանգ կայ որ պետական նոր հարուածով մը զինուորականութիւնը դառնայ իշխանութեան տիրանալ եւ հաստատէ բռնատիրական իրաւակարգ մը:

Թուրքիա անշուշտ պատճառներ ունի մտահոգուելու ապագայ Քիւրդիստանի մը հեռանկարէն, որքան ալ քրդական ազատագրական պայքարը դժբախտաբար իր առջեւ ունի շատ երկար եւ տառապալից ուղի մը՝ յուսահատիչ վերիվայրումներով:

Քրդական ազատագրական պայքարին հանդէպ հայութիւնը չի կրնար հեռուէն դիտողի դիրք պահել: Այդ պայքարը, նաեւ իր պայքարն է, քանի իր դատը առնչուած է քրդական պահանջներուն, երբեմն անոնց հակադրուելով հանդերձ:

Ամենէն վերջ, հայկական դատը դարձած է Թուրքիոյ նուազագոյն հարցը: Խորհրդային Միութեան քայքայումը, Մոսկուայի Թուրքիոյ ի նպաստ քաղաքականութիւնը, Հայաստանի ներկայ տնտեսա-քաղաքական անելը եւ Երեւանի իշխանութիւններուն Թուրքիոյ հետ անմիջական յարաբերութիւններ հաստատելու ուղղութեամբ առնուած քայլերը, կը ծառայեն քիչ մը աւելի եւս շղթայելու հայկական դատը:

Այս խնդիրով բազմիցս արտայայտուած ենք մօտաւոր անցեալին, ու պիտի շարունակենք առանձնաբար անդրադառնալ:

Երկրի մը արդար իրաւունքը, որ ժողովուրդի մը ցեղասպանութեամբը դրոշմուած է, կը մնայ անժամանցելի դատ մը: Ինչ ուղղութիւն եւ բնոյթ ալ ստանան Երեւան-Անկարա յարաբերութիւնները, հայութեան պարտականութիւնն է ամէն օր եւ ամէն ժամ հնչեցնել իր ազգային իրաւունքին զանգակը, որպէսզի ո՛չ մէկ օր, ո՛չ թուրքը եւ ո՛չ ալ ռուսը, ամերիկացին, ֆրանսացին, անգլիացին կամ ուրիշներ, խորհին որ հայ ժողովուրդը նուազագոյն չափով իսկ հրաժարած է իր պատմական իրաւունքներէն:

Հատուցման ժամը կրնայ յետաձգուիլ, սակայն ան անպայման պիտի հնչէ յուսատու օր մը:

«Զարթօնք», 25 մայիս, 1991

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիայի հյուսիսային նոր հարեւանները

Միլլիյեթ, 30 մայիսի. - Սամի Կոհենը, անդրադառնալով Խ. Միությունում կատարվող քաղաքական վերջին իրադարձություններին, անկախության շարժումներին, որոնց մասնակցում են Թուրքիայի սահմանակից Հայաստանն ու Վրաստանը, գրում է, որ Մոլդովայի մայրաքաղաք Քիշնեւում անկախության գնացող վեց հանրապետությունները՝ երեք բալթյանները, Մոլդովան, Հայաստանն ու Վրաստանը, ժողով գումարելով ստեղծեցին «վեցյակի ճակատը»:

Թուրքիային մոտիկից հետաքրքրող կետըն այն է, թե այդ ճակատի մասնակից երկու երկրներ սահմանակից են նրան: Նույնիսկ, եթե ամբողջությամբ իրականանա նրանց անկախությունը, նախկինից տարբեր իրենց կարգավիճակով ավելի ազատ շարժվելու կարելիություն են ունենալու ու իրենց շահերից բխած ուղղություն են տալու հարեւան երկրների հետ հարաբերություններին:

Սամի Կոհենը, անդրադառնալով Վրաստանում փոքրամասնությունների, եւ Հայաստանի արցախյան հարցերին, անկայուն ու խառնակ հեռանկարներ է նշմարում Թուրքիայի հյուսիսային սահմանների վրա: Նա վախենում է, որ նման կայունությունը կարող է դժվարացնել անաչառ քաղաքականություն վարելու կարելիությունը:

Հոդվածի վերջին մասում նա նշում է Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի թրքական քաղաքականության հանդեպ դիրքորոշումը: Ասում է, թե Ֆրանսիա այցելության ժամանակ նա հայտարարել է, թե Հայաստանն առանց Թուրքիայի եւ մյուս հարեւանների հետ լավ հարաբերություններ հաստատելու, չի կարող ամբողջական անկախության հասնել, հոդվածագիրն ասում է, թե Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը ճիգեր է գործադրում Թուրքիայի բարեկամությունը գրավելու համար: Սամի Կոհենը մեջբերում է հետեւյալը. *«Միացյալ Նահանգների, Ֆրանսիայի նման երկրների հայերն էլ պետք է օժանդակեն Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ բարեկամական հարաբերությունների հաստատմանը»:*

Սամի Կոհենն իր հոդվածն ավարտում է իր կողմից հնարված այս նախադասության մեկնաբանությամբ. *«Հայ ղեկավարի այս խոսքը կարելի է հայկական սփյուռքի վերջին տարիների հակաթուրք թշնամությանը վերջ տալու մի ազդանշան համարել: Իսկ սա անցյալի իրենց քաղաքականության մեջ դրական փոփոխություն է նշանակում»:*

Վերոհիշյալ հոդվածում ընդգծված մասերը Կոհենի հնարովի հավելումներն են Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի արտահայտություններին:

Փարիզում, Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը խոսելով հայ-թուրք հարաբերությունների մասին, ասաց՝ թե առանց հարեւան երկրների հետ բարի դրացիական հարաբերությունների, անկարելի է իսկական անկախության հասնել:

Ամեն անգամ որ խոսք գնաց, կամ նրան ուղղվեց սփյուռքին առնչվող հարց, նա շեշտեց. *«Ինձ իրավունք չեմ վերապահում որեւէ թելադրանք կատարել սփյուռքին: Սփյուռքը կենդանի օրգանիզմ է, որն ունի իր ներքին օրենքները»:* ■

Մարաշում քուրդ մարտիկների ու թուրքական ապահովական ուժերի միջեւ բախումի ընթացքում սպանվել են 7 մարտիկներ: Այս ամսվա սկզբից ի վեր, 12 հոգի են սպանվել այս շրջանում:

Մյուս կողմից, 44 անձեր ձերբակալվեցին Ուրֆայում եւ Ադանայում: Նրանք ամբաստանված են ապօրինի եւ «ահաբեկչական» կազմակերպություններին պատկանելու հանցանքով:

Իրաքի փոխվարչապետ Թարեկ Ազիզը այս ամսվա ընթացքում (հավանաբար 12-13-ին) Թուրքիա է այցելելու: Ծոցի պատերազմից ի վեր սա առաջին այցելությունն է, որի նպատակն է շփումները վերահաստատելու երկու երկրների միջեւ: Այցելության լուրը հաղորդեց պրեզիդենտ Թուրգուտ Օզալը: ■

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔ

Թուրք-Ամերիկյան միությունների խորհուրդը բողոքել է Էլիս Այլենդի թանգարանում վերստին կախված Եղեռնի լուսանկարի դեմ եւ ասել, թե այդ լուսանկարը «նախատինք» է թուրք ժողովրդի հասցեին: Ըստ վերոհիշյալ խորհրդի, հայկական լոբբին մեկ միլիոն դոլլար է նվիրել Կղզու թանգարանի հիմնադրամին: Դրանից հետո միայն հնարավոր է եղել [illegible] լուսանկարը:

Ըստ երեւույթին թուրքերը կարծում են, թե հայերը ամերիկյան կառավարությունից տարեկան 700 միլիոն դոլլար են ստանում, ինչպես Թուրքիան, որպեսզի մեկ միլիոնը ետ վերադարձնեն մի նկար կախել տալու համար: ■

digitised by A.R.A.R.@

«Հայաստանյայց եկեղեցին հոգևոր մայրն է մեր ժողովուրդին»

Օգտվելով Հայոց առաքելական եկեղեցու Ամերիկայի արևելյան թեմին պատկանող Վաշինգտոնի Ս. Աստվածածին և Նյու Յորքի Ուեստ Չեստրի Ս. Հակոբ եկեղեցիների հոգևոր հովիվներ Տ. Գարեգին քահանա Գասպարյանի և Տ. Վրթանես քահանա Գալայջյանի Հայաստան այցելությունից, մեր աշխատակիցը հարցազրույց ունեցավ նրանց հետ:

- Ի՞նչ նպատակներով եք եկել Հայաստան:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ.- Ընդառաջելով հայրենիքի մեջ հոգևոր զարթոնքին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Ամենայն հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի կարգադրությամբ նշանակված է քրիստոնյա քարոզչության կենտրոն, հոգևոր մատակարարություն ընձեռելու համար ժողովուրդին: Տրված ըլլալով, որ այս գործը հսկայական միջոցներ կենթադրե, որուն համար հարկ եղած թիվով հոգևորականներ կպակսին, Ամերիկայի արևելյան թեմի առաջնորդությունը կազմեց հանձնախումբ մը, որ կկոչվի ՀԱՎԱՏ (Հայ Առաքելական Վարդապետության Տարածման): Այդ հանձնախումբն ունի գլխավոր երեք առաջադրանքներ. պատրաստել հրատարակություններ (գրքույկներ, թերթիկներ և այլն) իբրև միջոց հոգևոր դաստիարակության, հայթայթել հայ հոգևորականներ, որոնք կարճ ժամանակով և հերթականությամբ գան Հայաստան, օժանդակելու և նեցուկ կանգնելու տեղվույն հոգևորականներուն՝ իրենց քարոզչական-դաստիարակչական, ծիսական-հովվական աշխատանքներուն. հոգևոր դաստիարակչություն ջամբել մանուկներուն և պատանիներուն՝ արդեն իսկ գոյություն ունեցող և դեռ ստեղծվելիք լսարաններու շարքին ստեղծելով ամառային ծրագիրներ և հայցագիրներ:

- Տեր Վրթանես, պատմեք խնդրեմ Վաշինգտոնի ազգային-եկեղեցական կյանքից:

- Ընդհանրապես Ամերիկայի հայկական գաղութի կյանքը բոլորված է եկեղեցին շուրջ, թե հոգևոր սնունդի և թե ազգային-մշակութային առաջնորդության իմաստով: Գաղութը կհաշվե մոտ 7000 հայեր, որոնք ցրված են Վաշինգտոն քաղաքի և շրջակա Վիրջինիա և Մերիլանդ նահանգները: Կգործեն երիտասարդական, դպրոցական և եկեղեցասեր տիկնանց կազմակերպություններ: Մայրաքաղաք ըլլալով, քաղաքս կենտրոնն է շարք մը հայկական կազմակերպություններու, որոնց հետ եկեղեցին իր կապերը և գործունեությունը կպահպանե սիրալիր կերպով:

- **Ի՞նչ դեր խաղաց Վաշինգտոնի գաղութը Արցախի պայքարի և աղետի գոտու վերակառուցման ուղղությամբ:**

- Արցախի դատախնդրության և երկրաշարժի աղետյալներուն օգնության գծով պետք է գոհունակությամբ նշեմ, որ Վաշինգտոնահայ գաղութը պատվով կատարած է իրեն սպասված գործը թե քաղաքական և թե նյութական իմաստով: Այսինքն դրամահավաքի, դեղորայքի, առաջին անհրաժեշտության իրերու առաքումի, ամերիկյան բարձրաստիճան դեմքերու հետ հարաբերությանց՝ մեր հարցով զիրենք տեղյակ պահելու և օգնելու իմաստով: Միայն վերջերս առիթը ունեցանք, Խաժակ Սրբազանին հետ միասին, հանդիպելու նախագահ Բուշի ազգություններու գծով խորհրդականին հետ, որուն ներկայացուցինք հայությունը հուզող հարցերը: Մենք նաև մասնակցած ենք բազմաթիվ ցույցերու, հասկաղես խորհրդային դեսպանատան առջև, ինչպես նաև աշխատանքներ կատարած ենք նպաստավոր հանրային կարծիք ստեղծելու ուղղությամբ:

- **Տեր Գարեգին, խնդրեմ համառոտ ներկայացրեք Ուեստ Չեստրի հայ գաղութը:**

- Գաղութը բաղկացած է մոտ 500 ընտանիքներե, որոնք առավելապես եկած են Պակիստանեն, Լիբանանեն, ինչպես նաև բնիկներե: Գաղութին մեջ կգործե Ս. Հակոբ եկեղեցին, որուն հոգևոր հովիվն եմ, ինչպես նաև Ս. Ներսես ընծայարանի ուսուցիչ և մարմնի անդամ: Կծրագրենք կառուցանել եկեղեցական համալիր մը, որ պիտի ունենա նաև մշակութային կենտրոն և ծխասրահ:

- **Տեր Գարեգին, Հայաստանում սկսել են տարածվել աղանդավորական խմբեր, որոնք թափանցումներ են կատարում մեր մեջ: Ինչ եք մտածում այս մասին և ինչ պետք է լինի Հայաստանյայց եկեղեցու դերը այս ուղղությամբ:**

- Մեր ավանդական ըմբռնումը ինքնության և ծառայության մասին այն է, թե Հայոց առաքելական եկեղեցին ճանչցած և ընդունած ենք իբրև մեր հոգևոր մայրը, որ ի սկզբանե ջամբած է սնունդ և առաջնորդություն իր զավակներուն, ինչպես որ մայր մը իր կաթը կուտա իր հարազատ զավակին: Անցնող 70 տարիներու ընթացքին եկեղեցին ճնշված ըլլալով չէր կրցած հոգևոր, կրոնական դաստիարակության իր դերը կատարել լիովին: Իբրև հետևանք այդ սահմանափակ վիճակին, ժողովուրդին մեջ, թեև շատերը պահած են իրենց հավատքն ու հավատարմությունը, բայց շատ ուրիշներ զրկված էին իրենց հոգևոր մոր կաթեն: Այս պատճառով կարգ մը օտար կրոնական և այլ նորելուկ և արտասոց խմբակներ աջեն ու ձախեն եկած են «մարդասիրական» աշխատանքի՝ օգտվելով և նույնիսկ շահագործելով ժողովուրդին ներկա ընկերային-տնտեսական տագնապալի վիճակը: Արտաքուստ անմեղ նկատվող այս հատվածային և վերջին հաշվով ազգային մեր նկարագրին ու էության խորթ հանդիսացող խմբակները փաստորեն կխոչընդոտեն մեր ժողովուրդի զավակներուն՝ հոգևոր և ազգային արժեքներուն կապված մնալուն:

ՏԵՐ ՎՐԹԱՆԵՍ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱԼԱՅՋՅԱՆ.- Մեր ժողովուրդը այսօր կգտնվի ազգային-հոգևոր վերածնունդի հրամայականին առջև և ամեն ժամանակե ավելի կարիքն ունի համախմբվելու ազգային մեր եկեղեցվո շուրջ:

ՏԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ.- Ս. Էջմիածնի հովանավորությամբ մեր եկեղեցին ծրագրային աշխատանքներու լծված է, ինքզինքը հոգևոր մոր ամբողջական դերին մեջ վերահաստատելու ուղղությամբ: Ամերիկայի արևելյան թեմի մեջ սկիզբ առած ծրագիրները, հովանավորությամբ առաջնորդ գեր. Տ. Խաժակ եպս. Պարսամյանի, կձգտի նեցուկ և սատար հանդիսանալ առաքելական-քարոզչական այդ գործին:

- **Խնդրում եմ մանրամասնել այդ ծրագրերը:**

ՏԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ.- Կրոնական գրականության հրատարակումը տակավին որոշ ժամանակի կկարոտի և իր ատենին պիտի հանձնվի պատասխանատու անձերուն: Որոշված է, որ պարբերաբար հոգևորականներ գան այստեղ և մեր այստեղի հոգևոր եղբայրներուն օգնեն իրենց հովվական և քարոզչական աշխատանքներուն, ինչպես նաև լսարաններ կազմակերպեն հասարակության լայն խավերու ներկայացուցիչներուն, կրոնական, ծիսական, աստվածաբանական և եկեղեցական նյութեր ներկայացնելու, մանավանդ զարկ տալու հովվական, ընտանեկան այցելություններուն և խորհրդակցությանց: Մենք կուզենք նաև կազմակերպել այցելություններ հիվանդներու թե տուներու և թե հիվանդանոցներու մեջ: Այս աշխատանքները պիտի հովանավորվին անշուշտ յուրաքանչյուր թեմի առաջնորդին կողմե:

ՏԵՐ ՎՐԹԱՆԵՍ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱԼԱՅՋՅԱՆ.- Նախ պետք է գնահատել կատարված գործը, որովհետև այստեղ մեր եկեղեցական հայրերը պատնեշի վրա են, հունձքը շատ է, հունձքի ժամանակը կարճ և մշակները քիչ, և մենք կուզենք օգնել անոնց: Մեր նպատակն է կապ պահել պատանիներու և երիտասարդներու հետ, մեր ամերիկահայ գաղութի աշխատանքի փորձառությունը փոխանցել այստեղ: Մասնավորելով իմ խոսքը, ըսեմ թե բավական փորձառություն ունինք Պողոս Նուբարի անվան Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միության ճամբարի գծով, որուն տնօրենը եղած եմ երեք տարիներ, ինչպես նաև առաջնորդարանի հովանավորությամբ գործող Ս. Վարդանի ճամբարի, որոնք առիթ եղած են, որ պատանիները ամբողջ միջավայրի մը մեջ ստանան նաև հոգևոր, բարոյական ու քաղաքացիական դաստիարակություն: Ահա այս փորձառությունն է, որ պիտի բերենք այստեղ՝ գործակցությամբ առաջնորդ հայրերուն ու նաև տեղական իշխանություններուն:

- **Այս ծրագիրների հաջողության համար ի՞նչ ակնկալություններ ունեք ժողովրդից:**

ՏԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ.- Ավանդական հասկացողությամբ եկեղեցին մեր հոգևոր մայրն է և միևնույն ժամանակ աստվածաբանական ուղիղ եղած է և ըմբռնում, որ եկեղեցին նույնինքն ժողովուրդն է: Հետևաբար, ժողովուրդին հետ ըլլալով աշխատանքը, կրնանք հուսալ և ակնկալել, որ մեր ժողովուրդը իր ճգնաժամային այս օրերուն կըմբռնե կարևորությունը հոգևոր ուժին և սնունդին, ավելի ևս զինվելու հոգևոր և բարոյական զենքերով, պահելու համար իր ավանդական խոհուն և հեռատես վերաբերմունքն ու տոհմիկ համբերությունն ու հավատարմությունը:

ՏԵՐ ՎՐԹԱՆԵՍ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱԼԱՅՋՅԱՆ.- Եկեղեցի և ժողովուրդ հավաքական միավոր հասկացության մեջ ես կուզեմ շեշտել այն, որ պետք չէ սպասել տեսնելու համար թե եկեղեցին ինչ կրնա ընել մեզի համար, այլ մենք պետք է նախաձեռնողը ըլլանք, իբրև այդ հավաքական միավորի անդամ, թե ինչ կրնանք մեր անձնական տաղանդով և հոգևոր շնորհներով օգնելու, որ մեր ժողովուրդը իսկապես վերազարթնումի այս փորձառությունը զգա, աճի և հոգեպես պատրաստ ըլլա թե իր անձին և թե ժողովուրդին օգտության համար:

- **Ի՞նչ կարծիք ունեք Հայաստանի հանրապետության անկախության գործընթացի առնչությամբ:**

ՏԵՐ ՎՐԹԱՆԵՍ ՔԱՀԱՆԱ ԳԱԼԱՅՋՅԱՆ.- Ընդհանրապես արտասահմանի մեջ տիրող կարծիքը, որուն որոշ չափով ես ալ համամիտ եմ, այն է, որ թերևս մենք քիչ մը արագ կընթանանք անկախության գործընթացին մեջ: Մենք պետք է ավելի զգույշ շարժինք և հավանաբար պետք է տնտեսապես զորանալու համար ժամանակ տանք: Ճիշտ է թե մեզմե անկախ կարգ մը իրականություններ կպարտադրվին մեր վրա, բայց մենք պետք չէ այդ իրականություններուն ընթացքը արագացնենք:

■

ԱՐՑԱԽ-ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ «ՀՅՈՒՐՐԻԵԹ»Ի ԼՈՒՍԱՐՁԱԿԻ ՏԱԿ

Ինչո՞ւ է թուրքական ազդեցիկ թերթը խուսափում սեփական մեկնաբանությունից

Hürriyet

Լեռնային Ղարաբաղում, ինչպես նաեւ Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում տեղի ունեցող իրադարձություններին ժամանակ առ ժամանակ անդրադառնում են թուրքական մամուլը, այդ թվում նաեւ «Հյուրրիյեթ» թերթը: Անհրաժեշտ է նշել, որ «Հյուրրիյեթ»ը հրատարակվելով այնպիսի մի երկրում, որը ՆԱՏՕ-ում ԱՄՆ-ի ամենահավատարիմ վինակցի համարում ունի եւ ամեն կերպ ձգտում է եւրոպական ընտանիքի լիարժեք անդամ դառնալ, մի կողմ դնելով իրադարձությունների առնչությամբ ամերիկյան սենատի կամ Եվրախորհրդարանի որոշումները, դրանք լուսաբանելիս հենվում է խորհրդային պաշտպանության ու ներքին գործերի նախարարությունների եւ ՏԱՍՍ-ի հաղորդագրությունների վրա, միաժամանակ աշխատում է խուսափել ավելորդ մեկնաբանություններից: Նման մոտեցումը միանգամայն բացատրվում է իրադարձությունների շուրջ խորհրդային պաշտոնական հաղորդագրությունների բացահայտ ադրբեջանամետ միտումով, որն ըստ երեւույթին ամբողջությամբ բավարարում է թուրքական թերթին:

Իր հրապարակումների մեջ, ճիշտ է, թերթը տեղ է հատկացնում նաեւ խորհրդային բանակի ներքին գործերի նախարարության զորքերի ադրբեջանական ՕՄՈՆ-ի հետ համատեղ հակահայկական վայրագ գործողությունների առթիվ հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի մամուլի ասուլիսներին, սակայն այդ բոլորը ներկայացվում է այնպիսի մի ոճով, որը հայկական կողմի կարծիքի վերաբերյալ ընթերցողին պարզապես թերահավատություն է ներշնչում:

«Հյուրրիյեթ»ը մայիս ամսվա համարներում կողմնորոշվելով խորհրդային պաշտոնական հաղորդագրություններով, փորձում է ցույց տալ, թե նախահարձակը հայերն են եւ նրանք ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չեն առնում: Օրինակ, մայիսի 6-ի համարում նշվում է, թե իբր *«մահմեդական քրդերին Հայաստանից վտարելով, հայերն իրենց ազգային նպատակների համար հնարամտորեն օգտագործում են եզդիներին»*: Մինչդեռ, հայտնի է, որ հայերը այս հարցում գործ ունեն մոսկովյան հզոր մեքենայի հետ: Իսկ մայիսի 8-ին թերթը, հրապարակելով *«Թուրքիայի համար մի նոր սպառնալիք»* հոդվածը *«Սահմանից 30 կմ հեռավորության վրա»* ենթավերնագրով, նախ ձեւացնում է, որ մանկական դյուրահավատությամբ է վերաբերում *«սեփական ատոմակայանը պայթեցնելու հայկական մտահղացման»* վերաբերյալ Յուրի Շատալինի չարանենգ հերյուրանքին, ապա մեջբերելով նրա հետեւյալ խոսքերը, թե *«Ես թույլ չեմ տա հայերին խաղալ այդպիսի վտանգավոր խաղալիքով»*, փաստորեն ժխտում է այսպես կոչված ատոմի «սպառնալիքի» առկայությունը: Պարզ երեւում է, որ «Հյուրրիյեթ»ը նույնպես չի հավատում խորհրդային պաշտոնական հաղորդագրությունների ճշմարտացիությանը: Բայց քանի որ դրանք ունեն հակահայկական ուղղվածություն, հետեւաբար թերթը կողմնորոշվում է սուտ ու կեղծիքով լի այդ հաղորդագրություններով:

Ինչպիսին էլ լինի «Հյուրրիյեթ»ի կողմնորոշումը, այնուամենայնիվ վերջին իրադարձությունների լուսաբանումը թերթի կողմից, ունի իր առանձնահատկությունները: Նախ, հայերի դեմ ուղղված արյունալի գործողությունները թերթի կողմից ներկայացվում են որպես զինված ընդհարումներ հայ գրոհայինների եւ խորհրդային բանակի ներքին գործերի նախարարության զորքերի միջեւ: Ընդ որում, խնամքով շրջանցվում է ադրբեջանական ՕՄՈՆ-ի մասնակցությունը այդ վայրագ գործողություններին: Դրա փոխարեն տեղի-անտեղի հիշատակվում է հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի Կարսի հայկական պատկանելության վերաբերյալ հայտարարությունը, որը ոչ մի առնչություն չունի վերջին իրադարձությունների հետ:

Երկրորդ առանձնահատկությունը թերեւս այն է, որ թերթը յուրահատուկ ուշադրությամբ է հետեւում հայերի տեղահանման փաստերին: Մայիսի 22-ի համարում, հենվելով ՏԱՍՍ-ի տվյալների վրա, թերթը խոսում է 1400 հայերի մասին, *«որոնք բնակվելով Ղարաբաղում՝ իրենց բնակավայրերից հեռանալու ցանկությամբ իբր դիմել են իշխանություններին»*, իսկ մայիսի 23-ի համարում ՏԱՍՍ-ի տեղեկությունը ճշգրտվում է ներքին գործերի նախարարության պաշտոնական հաղորդագրություններով եւ նշվում հետեւյալը. *«Շուրջ 1400 հայ խորհրդային բանակի տրամադրած փոխադրամիջոցներով Լեռնային Ղարաբաղից տեղահանվել են Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի տարածք: 14 հազար հայեր եւս Լեռնային Ղարաբաղից հեռանալու խնդրանքով դիմել են ադրբեջանական իշխանություններին»*: Ի դեպ, հայերի տեղահանման դեպքերը ուղղակիորեն շաղկապվում են ադրբեջանցիների անվտանգության հետ: «Հյուրրիյեթ»ը մայիսի 17-ի համարում անդրադառնալով Գետաշենից ու Մարտունաշենից հայ բնակչության բռնի տեղահանման փաստին, այն ներկայացնում է Մութալիբովի հետեւյալ խոսքերով. *«Վերոհիշյալ գյուղերի տեղահանումն անհրաժեշտ էր, պետք է դատարկել նաեւ այն բոլոր գյուղերը, որոնք [illegible] հայ գրոհայիններին»*:

Երրորդ առանձնահատկությունն այն է, որ «Հյուրրիյեթ»ը մեծ [illegible] է նշում ինչպես ԽՍՀՄ պաշտպանության ու ներքին գործերի նախարարությունների, այնպես էլ պրեզիդենտ Գորբաչովի ադրբեջանամետ դիրքորոշման [illegible] 23-ի համարում թերթը *«Կ[illegible] մեծ հարված հայ գրոհայիններին»* վերնագիրը կրող հոդվածում նշում է, որ *«Գորբաչովի կողմից Ադրբեջանին տրվող բացահայտ աջակցությունից հետո Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Միտերանի օգնությանը դիմելու միտումով մեկնում է Ֆրանսիա»*:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ «Հյուրրիյեթ»ը համակրանք ունի Ադրբեջանի հանդեպ: Սակայն զարմանալի է, որ Թուրքիան ՆԱՏՕ-ի կազմում ընդգրկվելուց ի վեր Ամերիկյան [illegible] հովանավորությամբ վերելք ապրող «Հյուրրիյեթ»ը ինչպես Գորբաչովի, այնպես էլ ԽՍՀՄ պաշտպանության ու ներքին գործերի նախարարությունների հանդեպ հիացմունքով է արտահայտվում: Ըստ երեւույթին, հայերի դեմ լայնածավալ անմարդկային գործողությունները, որոնք ուղեկցվում են անմեղ քաղաքացիների սպանություններով, բռնի տեղահանումներով, պարարտ հող են նախապատրաստում Գորբաչովի խորհրդատու օգնական Ցիպկոյի բնութագրմամբ, թուրքերին ու սլավոններին պատկանող ԽՍՀՄ-ի եւ Թուրքիայի փոխհարաբերությունների հետագա զարգացման համար:

Կ. ՉԱՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ՀԱՐԱՎՍԼԱՎԻԱ. ՄԵԾ ՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆՀԱՆԳՍՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Հարավսլավիայի մասնատումը վատ օրինակ կծառայի Խ. Միության եւ Հնդկաստանի համար». կարծում են նրանք

Հարավսլավիայի ղողոցներում, աշխարհագրության դասերի ժամանակ, դասատուները սովորաբար բացատրում էին, որ դրությունը սահմանակից երկրներում խոր անհանգստություն է պատճառում կառավարությանը, եւ որ այդ երկրների սկզբնատառերն անգամ կազմում են «բրիգամա» բառը, որ նշանակում է «մտասանջություն»:

ղեսf է գրադեցնեք դաշտոնը, սակայն Սերբիան (Կոսովո եւ Վոյեվոդինա ինքնավար երկրամասերով, որոնք ներառկվում են նրան) դեմ քվեարկեց, իսկ Չեռնոգորիան, որպես Սերբիայի դաշնակիցը, ձեռնպահ մնաց: Այսպիսով, Մեսիչը ստացավ միայն Խորվաթիայի, Բոսնիայի, Մակեդոնիայի եւ Սլովենիայի քվեները, որոնք չէին կավերոհիշյալից: Ճիշտ է, սրանցից շատերը համամիտ չեն, որ Մեսիչը դառնա բանակի գլխավոր հրամանատար (մի բան, որ նա ինքնաբերաբար կլինի անմիջապես որ նախագահ նշանակվի): Բայց նրանք նաեւ ցանկանում են ստանալ իրենց հասանելիք ռոճիկները:

Ամերիկացիների կարծիքով Մեսիչի պաՀարավսլավիայի մասնատումը չի կարող հարուցել այնքան տագնապ, ինչքան, ասենք, Իրաքի մասնատումը, այնուամենայնիվ, նրանց հաշվարկներով այդ գործընթացը կարող է վատ օրինակ ծառայել ինչպես արեւելյան Եվրոպայի երկրների (Չեխոսլովակիա), այնպես էլ առավել մեծ եւ կարեւոր շրջանների համար (Հնդկաստան եւ Խորհրդային Միություն):

Ամերիկյան կառավարության պաշտոնական այլ անձինք նույնպես կիսում են այս մտահոգությունը, սակայն նրանց կարծիքով դրությունը Հարավսլավիայում այնքան է լարված, որ հազիվ թե կարելի լինի այնտեղ միասնությունը պահպանել:

Եվրոպայի շատ դիվանագետներ նույն կարծիքին են, իսկ քաղաքագետները շարունակում են անկեղծորեն պահանջել, որ Հարավսլավիան դիմանա փորձությանը եւ չմասնատվի: Սակայն կուլիսների ետեւում որոշ երկրներ արդեն իսկ մշակում են այլ ծրագրեր եւ կանխատեսում՝ այլ ելք: Բրի-

Այժմ հերթը հասել է սահմանակից երկրներին մտահոգվելու Հարավսլավիայում կատարվող դեպքերի առնչությամբ: Իհարկե, իդեալական ելքը նրանց համար մի-

ասնական եւ ժողովրդավարական Հարավսլավիայի պահպանումն է, քանի որ անջատողական ձգտումների ծավալումը կարող է անկանխատեսելի հետեւանքներ առաջ բերել: Սակայն բանն արդեն հասել է այնտեղ, որ նրանք այլեւս վստահ չեն, թե կկարողանան կանխել հնարավոր փլուզումը:

Այնուամենայնիվ, ինչ էլ լինի ելքը, միասնական պետություն մնա, թե ոչ, Հարավսլավիան առաջիկա տարիներին կմնա խնդիր է դառնալու միջազգային առումով: Այդ պատճառով էլ այժմ արեւմտյան պետությունների գլխավոր խնդիրն է նվազագույնի հասցնել անխուսափելի վնասը:

Հարավսլավիայի երկու խոշորագույն հանրապետությունների՝ Սերբիայի եւ Խորվաթիայի միջեւ հակամարտությունները արդեն հասել են գագաթնակետին: Կանխատեսելով ճգնաժամը, Մ. Նահանգները մայիս ամսվա սկզբներից դադարեցրին օժանդակությունը Հարավսլավիային, որպեսզի չբախախուսեն զինվորական հեղաշրջման որեւէ փորձ եւ «կարգի հրավիրեն» Սերբիային, որին հիմնականում մեղադրում են տագնապ առաջացնելու մեջ: Նիքըլզի կողմից բարեփոխված որոշման նախագիծը, որն անցյալ տարվա նոյեմբերին վավերացվեց ամերիկյան կոնգրեսի կողմից, մինչեւ մայիսի 6-ը պայմանաժամ էր նշանակել, որ Կոսովոյում տեղացի ալբանացիների նկատմամբ ճնշամիջոցները դադարեցվեին: Այլապես հինգ միլիոն դոլլար արժողությամբ ամերիկյան տնտեսական օժանդակությունը պետք է չեղյալ համարվեր: Ավելին, Մ. Նահանգները հետեւելու էին, որ Համաշխարհային բանկի եւ Միջազգային դրամային ֆոնդի կողմից փոխանցումներ չլինեն Հարավսլավիային:

Օժանդակության դադարեցումը, ինչ խոսք, դժգոհություն առաջացրեց Բելգրադում: Ֆեդերալ վարչապետ Անտե Մարկովիչը, մայիսի վերջերին զանգահարելով պրեզիդենտ Բուշին, խնդրեց նրանից թիկունք կանգնել: Պրեզիդենտը խոստացավ: Բուշը Մարկովիչին ընդառաջել էր նաեւ ուրիշ առիթներով:

Ամերիկյան կառավարությունը Վաշինգտոնում հայտարարել է, որ Կոսովոյի հարցը մի կողմ թողնելով, կվերանայի այդ բարեփոխված որոշման հետեւանքները, պայմանով, որ սերբերը չխանգարեն Ստիպե Մեսիչին (որը խորվաթ է) դառնալու Հարավսլավիայի ութ հոգուց բաղկացած նախագահության նախագահը՝ մեկ տարի ժամկետով:

Համաձայն 1980 թվականին ընդունված ընթացակարգի, որով կիրավունք է տրվում նախագահության ութ անդամներին հերթով մեկական տարի նախագահելու, Մեսիչը այս տարվա մայիսի 15-ին արդեն իսկ

րող մեծամասնություն կազմել:

Սերբիայի արարքը զայրացրեց ամերիկացիներին, որոնք նախապես հավաստիացումներ էին ստացել նախկին նախագահ Բորիսլավ Յովիչից (սերբ) եւ Սերբիայի առաջնորդ Սլոբոդան Միլոշեւիչից (բուն կոմունիստ), որ Մեսիչի թեկնածությունը չեն առարկի:

Այսպիսով, Մեսիչի նշանակման խոչընդոտումը կարող է Խորվաթիային եւ Սլովենիային մինչեւ հունիսի վերջը մղել անկախության հռչակման: Իսկ մինչ այդ, այս երկու հանրապետությունները ընդհանուր համաձայնություն են պահանջում այն հարցում, որ Հարավսլավիան դառնա ինքնիշխան պետությունների մի կոնֆեդերացիա: Այլապես նրանք սպառնում են վերջնականապես անջատվել: Սլովենացիները այս բանաձեւի կողմ են քվեարկել դեռ անցյալ տարվա դեկտեմբերին: Խորվաթիայում մայիսի 19-ին ընտրությունների ժամանակ քվեարկողների 94 տոկոսն իր ձայնը տվեց հօգուտ անկախ, ինքնիշխան պետություն հիմնելու:

Բուշի կառավարությունը հույս ունի, որ թե՛ Սերբիան (որը տնտեսական ճառսի մեջ է) եւ թե՛ Հարավսլավիայի բանակը համապատասխան եզրակացության կհանգեն

շտոնի գլուխ անցնելը նախ կփաչալերի խորվաթներին եւ սլովեններին (որոնք առայժմ դեռ տատանվում են անկախություն ձեռք բերել), ապա կտրամադրի որոշակի

ժամանակ Մարկովիչին իրագործելու տնտեսական իր բարեփոխությունները եւ վերջապես կնվազեցնի սերբերի ընդդիմությունը Միլոշեւիչի նկատմամբ:

Չնայած պրեզիդենտ Բուշի եւ պետական քարտուղար Ջեյմս Բեյքերի համար

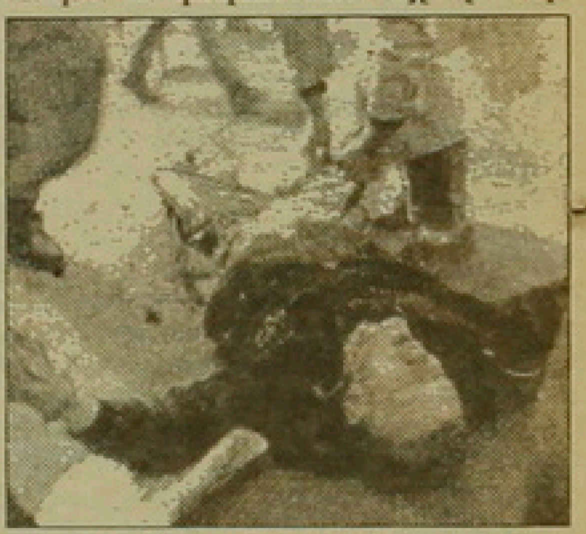

տանացի մի ավագ պաշտոնական անձի խոսքերով ասած. «Ճիշտ է, իրենք չեն խրախուսում անդայմանորեն այդ փոփոխությունները, սակայն, միաժամանակ, արդեն փորձում են հարմարվել նոր իրականությանը»: ■

Հին վեճի նոր ծալքերը

Երանի ամբողջ հարցը միայն դրոշների կռիվ լիներ: Խորվաթիայի քաղաքներում եւ գյուղերում այժմ ծածանվում են անկախություն եւ ինքնուրույնություն խորհրդանշող դրոշներն ու եռագույնի պաստառները: Քաղաքացիներին կոչ է արվում «կողմ» քվեարկելու անկախությանը: Մինչդեռ Խորվաթիայի սերբական գյուղերում բնակիչներին հորդորում են «կողմ» քվեարկելու Սերբիայի հետ միավորմանը: Երկու կողմերն էլ համապատասխանաբար ունեն ընտրողների իրենց քանակական, որ համաձայն է ներկայացված կիմնախարցին:

Խորվաթիայի ապստամբ սերբերի մի մասն ապրում է հարավում՝ Կնին քաղաքի մոտ Կրայինա կոչվող շրջանի մի շարք գյուղերում, իսկ մյուսը՝ հյուսիսում, Սլավոնիայում գտնվող գյուղերում: Նրանց նախնիները ավստրո-հունգարական կայսրության սահմաններն այդ շրջաններում պաշտպանել են թուրքերից: Այսօր նրանք ունեն իրենց սեփական ոստիկանությունը, հրացաններն ու բարիկադները: Նրանք բարձրացրել են Սերբիայի հանրապետության, Հարավսլավիայի եւ պատմական այլ դրոշներ, որոնց վրա կարելի է նշմարել «Միայն միությունը կփրկի սերբերին» նշանաբանի սկզբնատառերը: Նրանց վինվորների մեջ կարելի է տեսնել չեթնիկների, որոնք այդպես են կոչվում պատերազմի ժամանակ բնիկ սերբ հակակոմունիստների անունով: Կնինում խորվաթներին պատկանող խանութները ենթարկվել են հարձակումների եւ կողոպուտների:

Խորվաթիայի 600 հազար սերբերից (ընդհանուր բնակչությունը 4,6 միլիոն է) ոմանք նախընտրում են «ճաշակել» են ազատ ու անկախ Խորվաթիայի բարիքները: Նրանց հայրենակիցներից տասնյակ հազարավորներ ամենավայրագ ձեւով սպանվել են պատերազմի ժամանակ խորվաթական ֆաշիստական բանակի կողմից: Կիսավեր եկեղեցիներն այժմ էլ լուռ վկաներն են այն ահավոր իրկիդումներին, որոնց զոհ են գնացել կանայք եւ երեխաներ: Գյուղացիներն այսօր վախենում են, որ սարսափելի մղձավանջը կարող է կրկնվել:

Խորվաթիայի սերբերի մեծամասնությունը, սակայն, Կրայինայում չի ապրում, այլ սփռված է ամբողջ հանրապետությամբ մեկ: «Զագրեբում ապրող սերբերը հավանաբար վախից դրդված մասնակցեցին հանրաքվեին,- ասում է սերբ մի պատմաբան: - Նրանք պարզապես ցանկացան հանդես գալ որպես հավատարիմ քաղաքացիներ:

Նրանցից շատերը հետզհետե կորցնում են իրենց աշխատատեղերը, սակայն չեն կարողանում տեղափոխվել Սերբիա, պարզապես, որովհետեւ այնտեղ վիճակն անհամեմատ ավելի վատ է, քան Խորվաթիայում»:

Ակցությամբ խորվաթ Ստիպե Մեսիչի նախագահ չընտրվելը փոխանակ վայրույթի, ժպիտ է առաջացնում Զագրեբի պաշտոնական անձանց շրջանում, քանի որ այն նոր գենք հանդիսացավ նրանց ձեռքում եւ օգնեց տատանվողներին վերջնականապես կողմնորոշվելու հօգուտ անկախության: Այն նույնպես Սերբիայի իրական մտադրությունները հայտնի դարձրեց ամբողջ աշխարհով մեկ: «Միջազգային հասարակայնությունը շատ երկար ժամանակ հանդուրժում էր Սերբիայի քաղաքականությունը»,- ասում է Զվոնկո Լեռոտիչը, Խորվաթիայի պրեզիդենտի խորհրդականը:

Խորվաթ քաղաքագետներն արդեն երկար ամիսներ շարունակ պնդում են, որ եթե Հարավսլավիայում դրությունը մոտիկ ապագայում չմեղմանա, նրանք իրենց ձեռքն են վերցնելու այն: Բելգրադում մասնագետները փորձում են դա պարզ հոխորտանք համարել, սակայն տրամադրությունների սրումը Կրայինայում եւ փոխհրաձգությունները՝ Սլավոնիայում, խոսում են այն մասին, որ շատ ավելի լուրջ եւ վտանգավոր բան է սպասվում: Ֆեդերալ բանակը հրավիրված է այդ շրջաններում լարվածությունը թուլացնելու նպատակով, իսկ կազրեբյի դիվանագետների կարծիքով, այդ բանակի զինվորները հետագայում կարող են համարել Մեծն Սերբիայի սահմանները պաշտպանող նորաստեղծ պահակախմբերի շարքերը: Դրությունը ոչ մի քաղաքում այնքան հանգիստ չէ, որքան Զագրեբում: Այստեղ վայելուչ հագնված քաղաքացիները շարունակում են իրենց աշխատավայրերը գնալ, կարծես երկրում ոչ մի արտակարգ բան տեղի չի ունենում: Սակայն թվացյալ հանգստության ներքո կգայվում է այն վախը, որը տարածվելով սպառնում է խանգարել քաղաքի սովորական առօրյան:

«Ոչ ոք չգիտի, թե ինչ է տեղի ունենալու,- ասում է մի սերբ:- Մի կողմից սերբերին մեկուսացնում են, մյուս կողմից սերբերն իրենք են մի կողմ քաշվում»: Իսկ խորվաթ մի ուսանող հիշում է. «Հանրաքվեի օրն ինձ շատ վաղ արթնացրին: Փողոցներում մարդիկ գոռում էին պատերազմի ժամանակվա Խորվաթիայի ֆաշիստական պետության անվանումը: Այն սահմռկեցուցիչ էր»:

Հանրաքվեն Խորվաթիայում անցավ բավական մռայլ պայմաններում: Վերջին մի քանի ամիսների ընթացքում երանության մի ալիք էր պատել ամբողջ հանրապետությանը: Այժմ էլ ընկճվածությունն է իշխում այնտեղ: «Մենք մեր սեփական պետությունն ենք ցանկանում ունենալ, մեր սեփական դրոշը...,- ասում է թանգարանի մի աշխատակից:- Բայց ներկա պայմաններում մենք չենք կարողանում ոչ մի բան ծրագրել: Մտածում ենք այս մասին, թե երեխաները որ երկրում կարող են ապաստան գտնել, եթե հանկարծ պատերազմ ծագի: Մեր միակ ցանկությունն այն է, որ ամեն ինչ բարեհաջող ավարտվի եւ կյանքն իր բնականոն հունի մեջ մտնի»:

The Economist
25.5.91

digitised by A.R.A.R.@

Նախագահական ընտրություններ

ՎԵՑ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ԴԵՌԵՒՍ ՉԵՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒՄ ԸՆՏՐՎԵԼՈՒ ԱՐՎԵՍՏԻՆ

Բորիս Ելցինն անցյալ շաբաթ Մուրմանսկ մեկնելուց առաջ հայտարարեց, թե «զործով» է զնում այնտեղ: Սակայն նրա պահվածքը, երեխաներ գրկելը, կանանց ձեռքը համբուրելը, ժամանակին սովետական խալաթով զիտական տառալուծա-

շատ է օգնում նաեւ ռուսական խորհրդարանում զրանցված նախագահի պաշտոնը, եւ նրա վստահված անձը՝ Գեննադի Բուրբուլիսը նրան ներկայացնում է շարունակ զործի վրա, Ռուսաստանով մեկ տեղական ղեկավարների հետ ժողով գումա-

վիճակը: Նա ծնվում է, որ արդեն իր զրպանում ունի զինվորականների ձայները, քանի որ իրեն փոխ-դրեզիդենտ է ընտրել Աֆղանստանի խորհրդային զորքերի հրամանատար եւ մինչեւ անցյալ դեկտեմբեր ամիսը Ներքին զործոց փոխ-նախարար`

ռաններ այցելելն ու «Կիրով» միջուկային հրթիռակիր ծովայինների վիճակը բարելավելու խոստումները հստակորեն ցույց էին տալիս, որ իրոք, Ռուսաստանի դրեզիդենտության պաշտոնի առաջին թեկնածուն նախընտրական արշավ էր մղում:

Եւ ոչ միայն Ելցինը: Ռուսաստանի պատմության մեջ առաջին դրեզիդենտի պաշտոնի մյուս թեկնածուները՝ Ռիժկովը, Բակատինը, Մակաշովը, Տուլեեւը եւ Ժիրինովսկին նույնպես, իրենց հանդիպումներով եւ նյութերով աշխույժ պայքար էին մղում սեփական բարեմասնությունները դրոպագանդելու համար: Եւ այստեղ տարօրինակ ոչինչ չկա: Սակայն նրանց բոլոր շարժումներում զգացվում է սիրողական մակարդակ, որ խոսում է ընտրությունների արեւմտյան ոճին նրանց վատ տիրապետելու մասին, գոնե այն չափով, որքանով դրան տիրապետում է Միխայիլ Գորբաչովը, որ Ղազախստանում կատարած իր վերջին այցի ժամանակ առիթը չէր փախցնում կամերաների առաջ սորտային գլխարկով, ցորենի դաշտերում նկարվելուց:

Հետեւաբար, ընտրող հասարակությունը ոչ թե նախընտրական արշավի ընթացքում, այլ դրանից առաջ, թեկնածուների անցած կյանքի ու գործունեության մասին իմացածով կամ վերլուծությամբ է առաջնորդվելու այսօր, քվեատուփերի առաջ:

Այսուհանդերձ, պետք չէ մեղադրել իրենց՝ թեկնածուներին: Իշխանությունների կողմից նախընտրական արշավի համար նրանցից յուրաքանչյուրին տրված 200 հազար ռուբլի խղճուկ գումարը, թղթի դեֆիցիտը եւ այլ հանգամանքներ այնքան էլ լայն հնարավորություն չեն տալիս նրանց ավելի զովազդվելու:

Առանձին-առանձին անդրադառնալով նրանցից յուրաքանչյուրին, կարելի է հետեւյալ մասնանշումներն անել:

Բորիս Ելցինը, որ համարվում է Ռուսաստանի ռեսինե մարդը, որ կարող է ընկրկել ամեն մի հարձակումից՝ նույնիսկ արմատական մի պահանջով ծափահարություններ ստանալով ժողովրդից, հարցախույզներում (սոցիոլոգիական հարցում) հավաքում է ձայների 50 տոկոսը: Նրան

րեկիս: Նրա կարգախոսն է՝ «Ռուսներ, միացե՛ք ռուսական կյանքը գործնականում արմատականորեն բարեփոխելու գործում»:

Մինչ Ելցինը պարզապես դրսեւորում է իրեն իբրեւ արդեն իսկ ընտրված դրեզիդենտ, նրա փոխ-դրեզիդենտության թեկնածուն՝ Ալեքսանդր Ռուցկոյն ստանձնել է խոսելու գործը: Նա Աֆղանստանի պատերազմի զերիներից է, Խ. Միության հերոս, «Կոմունիստները դեմոկրատիայի համար» կազմակերպության ղեկավարներից: Անցյալ շաբաթ նա թղթակիցներին պարզապես հայտարարեց, թե ինքը չի հասկանում *«ինչու՞ է Ռիժկովի մտքովն անցել դրեզիդենտության համար պայքարել, երբ անցյալ հինգ տարիների ընթացքում իբրեւ վարչապետ կարողացել է այնքան քիչ բան անել»*:

Պահպանողականների մեծ հույսը՝ Ռիժկովը, նախանցյալ շաբաթ ընտրական նրպատակներով այցելել էր Կրասնոյարսկ, որտեղ ռիմիական մի մեծ գործարանի բանվորներին խոստացել էր բարելավել պաշտպանության բնագավառի աշխատողների

գեներալ Բորիս Գրոմովին: Այս զույգը հույս ունի ձայներ շահել հատկապես ռազմական արդյունաբերության համալիրի աշխատողներից եւ նույնիսկ կոմկուսի բյուրոկրատներից, քանի որ կողմնակից է «սոցիալիստական ընտրանքին» եւ դեմ է «շուկի բերապիային»:

Ընտրարշավն ունի իր «արշավածին», հանձին նախկին Ներքին գործերի նախարար Յուրի Բակատինի: Մինչ Ելցինը վայելում է արմատական ռեֆորմիստների վստահությունը, իսկ Ռիժկովը՝ կարծրեպյան գեներալների եւ կուսակցական «բուլդոզերականների», Բակատինը հայտարարում է, թե ինքն «անկախ» թեկնածու է: Այսուհանդերձ, որպես Գորբաչովի Անվտանգության խորհրդի անդամի, նրա նկատմամբ եղած «Կրեմլի մարդը» մակդիրն այնքան վտանգավոր էր նրա դրեզիդենտական շանսերի համար, որ նա ստիպված եղավ վերջերս հայտարարելու, թե ինքը «բազմիցս Գորբաչովին ո՛չ է ասել»:

Բակատինի ընտրած փոխ-դրեզիդենտն է Ռամազան Աբդուլաթիպովը, մի մուսուլման՝ որ Ռուսաստանի խորհրդարանի Ազգությունների խորհրդի նախագահն է: Իմֆ. նիշխանության մասին Ելցինի չեփորումները հատկապես վրդովմունք են պատճառում Ռուսաստանի ինքնավարությունների շրջաններում, հետեւաբար Բակատինի ռեֆորմիստական հայացքներն ու Աբդուլաթիպովի ներկայությունը նրա կողքին՝ կարող է բավական մեծ հավանականությամբ ձայներ կորզել չափավորականներից եւ մուսուլմաններից:

Մյուս երեք թեկնածուներն էլ «անծանոթներ» են. Վլադիմիր Ժիրինովսկին, Ալբերտ Մակաշովը եւ Ամանգելդի Տուլեեւը: Նրանք երեքն էլ իզուր փորձեցին ընտրությունները հետաձգել առաջիկա աշուն, քանի որ նախընտրական ժամանակամիջոցը շատ կարճ էր հատկապես իրենց համար: Նրանցից Մակաշովը գեներալ-գնդապետ է, որ խոստանում է զորացնել զինվորականությանը եւ պայքարել երկրում կարգուկանոն հաստատելու ուղղությամբ: Տուլեեւը ղազախի ու թաթարի խառնուրդ է: Նա երդվում է տնտեսության վիճակը դարձնել իր հիմնական խնդիրը եւ պայքարել հանցագործության դեմ: Իսկ ինչ վերաբերում է Ժիրինովսկուն, նա նկատվում է Կոմկուսի ծիրից մեկը, որ փառաբանում է Ստալինին եւ պահանջում էժան վոդկա...

Անցնող երկու շաբաթների ընթացքում Մոսկվան ապրում էր նախընտրական շիկացած մթնոլորտում: Փողոցային վեճերն անպակաս են մայրաքաղաքում, որտեղ ոմանք մեղադրում են Ելցինին՝ Գորբաչովի հետ «տակից» համաձայնության գալու համար, իսկ ուրիշները Բակատինին եւ Ռիժկովին՝ որոնց համարում են կոմունիստների պաշտպաններ, եւ այն կոմունիստների՝ որոնց միակ մտահոգությունն է, ասում են նրանք, «սեւ խավիար խժռել եւ Նապոլեոն կոնյակ լակել»: *«Լսե՛ք*, ասում է մի մտավորական մյուս կողմից, *այս ընտրությունները որոշելու են ոչ միայն Ռուսաստանի, այլեւ ամբողջ երկրի բախտը: Ելցինը պետք ունի մեր նեցուկին»*:

Եւ իրոք, եթե հասարակական կարծիքի ընդհանուր տրամադրությունները տիրապետեն, Ելցինի հաղթանակը, գոնե երկրորդ փուլում, ապահով է լինելու:

Այս մասին դերձախոս էր մոսկովյան թերթերից մեկում վերջերս լույս տեսած մի ծանուցում, որտեղ մի *«գրավիչ կին»* ցանկանում էր *«ընտանիք կազմելու նպատակով հանդիպել 35 տարեկանից պակաս մի տղամարդու»*: Նրա երկրորդ եւ վերջին պայմանն էր հետեւյալը. *«այն անձինք, ովքեր չեն բաժանում Բորիս Ելցինի քաղաքական հայացքները, կարիք չունեն ներկայանալու»*:

Քաղված՝ «Time» շաբաթաթերթի հունիսի 10-ի համարից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Քայքայվող տնտեսություն եւ ճասսայական ճրցումներ

Խորհրդային փլուզվող տնտեսությունն իր ազդեցությունն ունեցավ նաեւ ԽՍՀՄ ժողովուրդների ամառային 10-րդ սպարտակիադայի վրա:

Ծախսերի օրեցօր կտրուկ աճի պատճառով, սպարտակիադայի ծրագրից ԽՍՀՄ սպորտկոմիտեի որոշմամբ հանվել են՝ բասկետբոլը, ջրագնդակը, վոլեյբոլը (կանայք), ձեռքի գնդակը, ֆուտբոլը, մականախաղը, բազմօրյա հեծանվավազքը, հնգամարտը եւ այլն: Այդ այն դեպքում, երբ ծախսերն այնուամենայնիվ կատարվում էին եւ թիմերը շարունակում էին նախապատրաստվել սպարտակիադայի մեկնարկներին: Որոշվել է նաեւ, որ թիմային հաշվարկ չի լինելու, բացի շախմատից:

Հունիսի 10-ին Զապորոժյե մեկնեց ազատ ոճի ըմբշամարտի մեր հանրապետության հավաքականը, որտեղ երեկվանից սկսվել է սպարտակիադայի ծրագրով մրցաշարը:

Ինչպես նշեց Հայաստանի վաստակավոր մարզիչ, միջազգային կարգի մրցավար, ըմբշամարտի հանրապետության սպորտկոմիտեի ավագ մարզիչ Բենիամին Շաքարյանը, սպասելիքները մեծ են: Հավաքականի կազմում են սեուլյան օլիմպիադայի արծաթե մեդալակիր, սպորտի վաստակավոր վարպետ, աշխարհի եռակի գավաթակիր Կիրովականցի Ստեփան Սարգսյանը, նրա համաքաղաքացի, նախորդ սպարտակիադայի չեմպիոն Սասուն Եղշատյանը, ԽՍՀՄ երիտասարդական 4-րդ խաղերի հաղթողներ Վարազդատ Միսակյանը (Աշտարակի շրջան), Կարո Սիմոնյանը (Իջեւան), միջազգային կարգի սպորտի վարպետ Եղիշե Կարապետյանը (Երեւան), Եվրոպայի, աշխարհի պատանիների չեմպիոն Նորայր Գեւորգյանը (Արտաշատ) եւ ուրիշներ: Հավաքականի ավագ մարզիչն է ԽՍՀՄ վաստակավոր մարզիչ Շահեն Ջանյանը: ■

Ճատրակի զուգահեռ երկու ճրցաշարերում

Հրազդան

Այստեղ առաջին անգամ տեղի է ունենում կանանց միջազգային մրցաշար, որի մասնակիցների որակավորումը բավականին բարձր է: Ասպարեզ դուրս եկածների թվում են միջազգային կարգի խորհրդային 5 վարպետներ, Գերմանիայի, Ռումինիայի, Բուլղարիայի, Վիետնամի ներկայացուցիչներ:

Հայաստանից հանդես են գալիս միջազգային վարպետ Լյուդմիլա Ավանյանը, սպորտի վարպետ Էռնա Խալաֆյանը, մինչեւ 14 տարեկան աղջիկների աշխարհի առաջնությանը մասնակցելու իրավունք ձեռք բերած 13-ամյա Էլինա Դանիելյանը եւ Նարինե Կարագաշյանը:

Մրցաշարային աղյուսակը վստահորեն գլխավորում է Կարագաշյանը, որը 7 հնարավորից վաստակել է 6 միավոր:

Մրցաշարում սահմանված է միջազգային վարպետի նորմա: Այդ պատվին արժանանալու համար Կարագաշյանին մնացած 6 հանդիպումներում անհրաժեշտ է վաստակել ընդամենը 2,5 միավոր:

Երեւան

Հայաստանի տղամարդկանց հերթական 51-րդ առաջնությունն էլ բավականին ուժեղ կազմ է հավաքել: Մասնակիցների թվում են միջազգային գրոսմայստերներ՝ Արշակ Պետրոսյանը, Վլադիմիր Հակոբյանը, միջազգային վարպետներ՝ Արտաշես Մինասյանը, Աշոտ Անաստասյանը, Սերգեյ Գալդունցը եւ ուրիշներ: Ցավոք, հիվանդության պատճառով, մրցաշարից դուրս եկավ ճատրակի մեր առաջատարը՝ Սմբատ Լպուտյանը:

Անցած երեկոյան տեղի ունեցած 8-րդ տուրից հետո միանձնյա առաջատարն է Ս. Գալդունցը, որը 7 հնարավորից վաստակել է 6 միավոր: ■

Հյուստոնի դատարանը ներում շնորհեց Կառլ Լյուիսին

Սեուլյան օլիմպիադայից հետո շուտով կլրանա 3 տարի, ինչ չեն հանդիպել աշխարհի երկու ուժեղագույն արագավազորդները՝ կանադացի Բեն Ջոնսոնը եւ ամերիկացի Կառլ Լյուիսը:

Բեն Ջոնսոնի պատժի ժամկետը լրանալուց հետո մարզական աշխարհը հսկայական հետաքրքրությամբ է սպասում նրանց հերթական մրցակցությանը, որը հուլիսին նախատեսված է Ֆրանսիայի Վիլընյոֆ դ՛ Ասք քաղաքում:

Շատերը դա դարի հանդիպում են համարում, քանի որ աշխարհահռչակ թեթեւատլետների մրցակցությունը վաղուց դուրս է եկել մարզական շրջանակներից: Նրանք ատելությամբ են արտահայտվում միմյանց նկատմամբ եւ դա ավելի է շիկացնում

մթնոլորտը: Առայժմ պարզ չէ, թե ֆրանսիական մրցակցության համար ինչքան դրամ են ստանալու սեւամորթ արագավազորդները, բայց ամենայն հավանականությամբ, ինչպես նշում են հեռագրական գործակալությունները, մեկ միլիոն դոլլարից ոչ պակաս:

Վերջերս Իսպանիայում տեղի ունեցած միջազգային մրցաշարում Բեն Ջոնսոնը 100 մ վազքատարածությունում գրավեց ընդամենը 5-րդ տեղը եւ հուսախաբ արեց իր երկրպագուներին: Սակայն դա չի կարող ստվերել ամերիկացի իր վաղեմի մրցակցի հետ հերթական հանդիպումը:

Վերջերս Հյուստոնի դատարանը ներում շնորհեց Կառլ Լյուիսին, որին քրեական մեղադրանք էր ներկայացված խմած վիճակում մեքենա վարելու համար:

ՖՈՒՏԲՈԼ

Լոթար Մաթեուսը մտադիր է հեռանալ

Աշխարհի չեմպիոն Գերմանիայի հավաքականի ավագ Լոթար Մաթեուսը մտադիր է թողնել Իտալիայի «Ինտեր» ակումբը, քանի որ գայթակղիչ առաջարկ է ստացել Մադրիդի «Ռեալ»-ից:

Ա. Անդրեասյանը հրաժարական տվեց

«Կոտայք»-ի հերթական պարտությունից հետո թիմի գլխավոր մարզիչ Արկադի Անդրեասյանը հրաժարական տվեց: Հիմա այդ պարտականությունը կատարում է նախկին արարատցի Սամվել Պետրոսյանը:

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

«Բենետտոնի» մուտքը Հայաստան

Երկուշաբթի, 10 յունիսին կէսօրէ ետք ժամը 3-ին բացուեցաւ նոր համատեղ ձեռնարկութեան մը խանութը, ուր կը վաճառուին խալական յայտնի ընկերութեան հագուստեղէնները: «Բենետտոն» անունը ամբողջ աշխարհով մէկ յայտնի է: Համատեղ ձեռնարկութիւնը ստորագրուած է երկու տարի առաջ, երբ արդեն աշխատանքները սկսած են կարի գործարանին մէջ, եւ ահա այսօր այդ կարուածքները վաճառքի հանուած են Հանրապետութեան հրապարակին կից գտնուող նոր բացուած «Բենետտոն»ի խանութին մէջ:

Մեր զրոյցը վարեցինք խանութի տնօրէն Դաւիթ Ռոստոմեանին հետ:

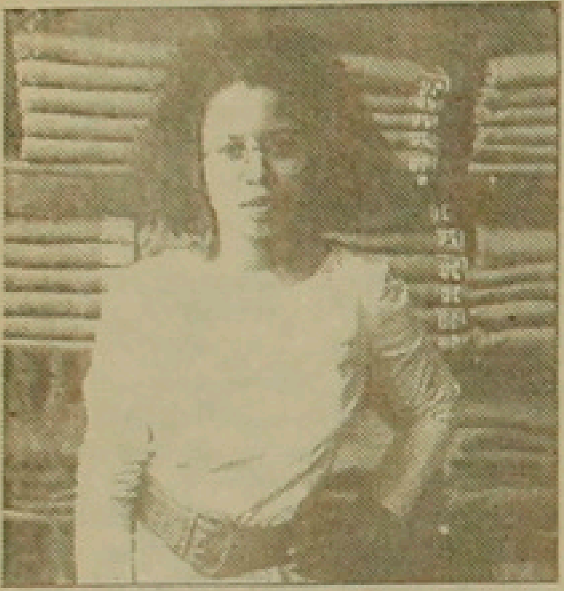

Հ.- Առաջին օրուան ընթացքին ինչպէ՞ս ընթացաւ առեւտուրը:

Պ.- Մեր սպասածէն շատ աւելի, կանխագուշակում էինք, որ օրական մօտաւոր 6 հազար ռուբլու առեւտուր կ'ունենանք, այնինչ միայն առաջին օրը 15 հազար ռուբլու վաճառք եղաւ, իսկ երկրորդ օրը՝ 30 հազար:

Հ.- Այսքան մեծ քանակով վաճառքի պարագայ[illegible]

Պ.- Ո՛չ, ղեկիցները անհնարին է մեզ մօտ, ոչ միայն քանակով, այլ նաեւ նոյնիսկ գոյներով:

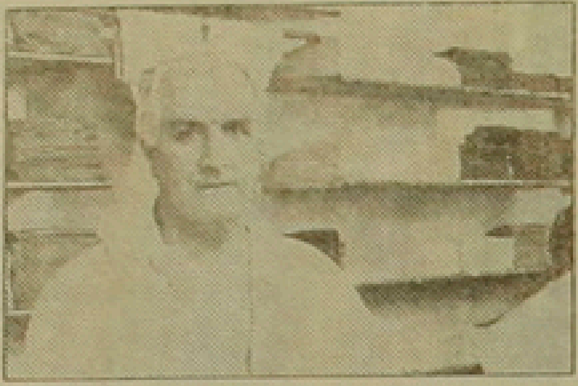

Այս համատեղ ձեռնարկութեան պատասխանատուներէն է ֆրանսահայ առեւտրական Ժակ Շահպազեանը, որ քաջալերութեամբ Ռուբէն Թերզեանի եւ յատկապէս Վարդան Ուզունեանի համատեղ ձեռնարկութիւններում գտած յաջողութեանն, առէն զնով յաջողցուց «Բենետտոնի» ծրագիրը:

Հարց ուղղեցինք նաեւ «Բենետտոնի» Իտալիայի ներկայացուցիչ Սոնիա Մազոկկոյին.

Հ.- Ինչո՞ւ ճամբայ եկած եք ու այլուր...

Պ.- Իսկ ինչու ոչ Հայաստան եւ այլուր, այստեղ ժողովուրդը աշխատող է եւ այդպիսով «Բենետտոնի» որակը կը պահպանուի: Անշուշտ «Բենետտոնը» իր շահը կ'արդահովէ:

Հ.- Իսկ ինչպէ՞ս կը տեսնէք այստեղի առեւտուրը:

Պ.- Պարզապէս զարմացած եմ, այսքան առեւտուր ես ոչ մէկ տեղ չեմ տեսած, հիանալի է, հրաշալի:

Այս համատեղ ձեռնարկութեան շահոյթին մօտաւորապէս 50 տոկոսը կը պատկանի Հայաստանին, եւ Հայաստանի «Բենետտոնը» իր ներքին զանազան մասնաճիւղեր պիտի բանայ տարբեր տեղեր, հետզհետէ զարգացնելով գործը:

Բարի երթ, «Բենետտոն»:

Պատրաստեցին ԿԱՐՈ ԱՐԹՄԵԵԱՆ
ՅԱՍՄԻՐԱՆ ԹԱԼԱԹԻԵԱՆ

Վրաստանը միջնորդի դեր է առաջարկում

Վրաստանի ղեկավարը Զվիադ Գամսախուրդիան առաջարկել էր Հայաստանին եւ Ադրբեջանին միջնորդի դեր խաղալ կոնֆլիկտը լուծելու մեջ: Այդ առթիվ նա պատասխան ստացավ երկու կողմից:

Ադրբեջանի ղեկավարը Այազ Մութալիբովը գտնում է, որ կոնֆլիկտի կարգավորման միակ ուղին Հայաստանի կողմից բոլոր զինված ուժերի գործողությունները դադարեցնելն է, ԼՂԻՄ-ի վերաբերյալ ընդունած բոլոր հակասահմանադրական որոշումների չեղյալ հայտարարելը, որն էլ տարածքային պահանջներից հրաժարվելը:

Երեւանից ստացված հեռագրում ասվում է, որ Վրաստանի միջնորդությամբ հայ-ադրբեջանական բանակցությունների հարցը կքննարկվի: ■

Հայերի առեւանգումները

Հայաստանի ՆԳՆ կից աղբյուրների տվյալներով, Հայաստանի Իջեւանի շրջանում արձանագրվել են հայերի առեւանգման փաստեր: Կիրակի օրը ցերեկով Ադրբեջանի Ղազախի շրջանի կողմից Դիտավան լծի ափ մոտեցավ հերթը մեքենան, ուրից դուրս եկած 2 անհայտ անձինք, բռնեցին հայ ձկնորսին եւ տարան Ադրբեջան:

Ադրբեջանի Ղազախի շրջանին սահմանակից նույն շրջանի Վազաշեն գյուղի մոտ չպարզված հանգամանքներում անհայտ-ցան «Միգուլի» մեքենայի ավտոմեքենան եւ նրա վարորդը: ■

Կովկասցիները աջակցում են Ելցինին

Հյուսիսային Օսեթիայի, Կաբարդինա-Բալկարիայի եւ Չեչենա-Ինգուշեթիայի դեմոկրատական կուսակցությունները տարածել են միացյալ մի հայտարարություն ի պատասխան Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահի Հյուսիսային Կովկասի ժողովուրդներին ուղղված դիմումի:

Երեք կուսակցությունները կոչ են անում *«վերջ տալ անզիջում ամեն ընդդիմությանը եւ բշնամանքին, եւ լուծել փոխադարձ վեճերն ու պահանջները խաղաղ ճանապարհով, բանակցությունների սեղանի շուրջը»*:

«Մենք, դեմոկրատական ուժերի ներկայացուցիչներս, ասվում է փաստաթղթում, խորապես համոզված ենք, որ մեր մեծ բազմազգ Ռուսաստանում բնակվող բոլոր ժողովուրդները ծնված են ազատ, անկախ եւ պետք է լինեն հավասար ապես իրենց մեջ ու երջանիկ: Մենք նույնպես համոզված ենք, որ չկան վատ ժողովուրդներ, կան միայն վատ, անձնավոր կառավարողներ, որոնք մղում են ժողովուրդներին փոխադարձ եղբայրասպան բշնամանքի՝ իրենց արտոնությունները եւ ժողովրդից խլած իշխանությունը պահպանելու համար»:

«Այսօրվա հակասական եւ բարդ իրադրությունում միայն Ռուսաստանի ղեկավարության թեկնածու Բորիս Ելցինը կարող է համախմբել Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդներին եւ հասնել ազգամիջյան համաձայնության ու քաղաքացիական համերաշխության»,- համարում են երեք կուսակցությունների ղեկավարները: ■

ՇՐՋԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ ՇՐՋԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ ՇՐՋԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ ՇՐՋԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Կուրտ Վալդհայմը Թեհրանում

Ավստրիայի պրեզիդենտ Կուրտ Վալդհայմը հունիսի 10-ին Թեհրանում ծաղկեպսակ դրեց Իմամ Խոմեյնիի դամբարանին: Ըստ լրատվական գործակալությունների, իսլամական հեղափոխությունից հետո առաջին անգամ արեւմտյան մի երկրի ղեկավար Լիբանանում պահվող պատանդների ազատագրման հարցով բանակցում է Իրանի պաշտոնատար անձանց հետ:

Մինչ այդ, հունիսի 6-ին Ավստրիայի պրեզիդենտի քարտուղարությունից հայտնել էին, որ Կուրտ Վալդհայմը պատանդների հարցին լուծում գտնելու համար մտադիր է նաեւ Սիրիա այցելել: ■

Իրանը բողոքում է

Իրանի ռադիոն հունիսի 10-ին տագնապով հայտարարեց Իրաքում շիա մահմեդականների նկատմամբ կենտրոնական իշխանությունների կողմից կիրառվող լայնածավալ պատժիչ գործողությունների մասին: Իրանը հայտարարեց, որ Բաղդադի ռազմական գործողություններն անպատասխան չեն մնա: Թեհրանը մտահոգված է փախստականների նոր հոսքից, համարելով այն մի նոր խոչընդոտ երկրում տնտեսական բարեփոխումներ անցկացնելու ուղու վրա: Ըստ Իրանի ռադիոյի, Իրաքի բանակը երկրի հարավային շրջանների ճահճուտներում 100 հազարավոր շիաների սպանդ է կազմակերպել: ■

Իսրայելը մտահոգված է

Իսրայելը տագնապով է հետեւում Իրանի եւ Պակիստանի մերձեցմանը, գտնելով, որ այդ երկրները մտադիր են նորոգել իրենց ռազմական կառույցները եւ տիրանալ միջուկային զենքին: Ըստ Իսրայելի անվտանգության աղբյուրների, Իրանը մտադիր է երկրի տնտեսական կարգավորման համար նախատեսված 120 մլրդ դոլլարի մի կցալի մասը ծախսել ռազմականացման նպատակով: Իսրայելը գտնում է, որ Իրանը մտադիր է դառնալ շրջանի ամենահզոր ռազմական ուժը եւ փոխարինել պարտություն կրած Իրաքին: ■

Իմամ Խոմեյնիի դուստր Զահրա Մուսթաֆավին, որ գործուն մասնակցություն ունի երկրի քաղաքական կյանքում, հոր մահվան երկրորդ տարելիցի կապակցությամբ այցելեց Լիբանան, որտեղ շիաների համար Խոմեյնիի կրոնաքաղաքական գաղափարների վերաբերյալ դասախոսություններ կարդաց: ■

Հրեա-ուկրաինական խնդիրներին նվիրված միջազգային կոնֆերանս

Այն սկսեց իր աշխատանքը Կիեւում: Կոնֆերանսին մասնակցում են ավելի քան 200 գիտնական եւ մասնագետ ԱՄՆ-ից, Կանադայից, Իսրայելից, Գերմանիայից, Ֆրանսիայից, Մեծ Բրիտանիայից եւ աշխարհի մյուս երկրներից: Այն կազմակերպել է ուկրաինագետների հանրապետական միության, հրեական մշակույթի հանրապետական միության եւ Շոլոմ Ալեյխեմի անվան հրեական մշակութային լուսավորչական միության կողմից:

«Այս կոնֆերանսի անցկացման անհրաժեշտությունը,- հաղորդեց «ԻՖ»-ի թղթակցին հրեական մշակույթի հանրապետական միության նախագահ Իլյա Լեւիտասը,- *պայմանավորված է ԽՍՀՄ հրեաների խնդիրների ոչ համարժեք մեկնաբանությամբ: Դա հանգեցրեց բազմաթիվ բացասական հանգամանքների կուտակման, այդ թվում եւ հրեաների զանգվածային գաղթի»:*

«Ուկրաինացի եւ հրեա ժողովուրդների փոխհարաբերությունների պատմության մեջ կան բավական շատ էջեր, որոնք անհրաժեշտ է անաչառ քննարկել: Հակառակ դեպքում դժվար է սպասել փոխհարաբերությունների որեւէ նորմալացում»,- ասաց Ի. Լեւիտասը ■

Ժիրինովսկին նստել է թուրքական բանտում

Մայիսի 11-ի մոսկովյան «Կուրանտի» թերթը գրում է, որ ըստ թուրքական «Միլլիեթ» թերթի հաղորդման, ՌՍՖՍՀ պրեզիդենտության թեկնածու Վլադիմիր Ժիրինովսկին 1970 թվականին բանտարկված է եղել Թուրքիայում նախնական հետաքննության բանտախցում: Նա այն ժամանակ աշխատել է որպես թարգմանիչ Իսկենդերունի մետալուրգիական կոմբինատում: Նա մեղադրվել է բանվորների եւ ինժեներների շրջանում կոմունիստական քարոզչություն տարածելու համար: Ժիրինովսկին իր բանկոնին կրել է Լենինի կրծքանշանը եւ ակտիվորեն քարոզել է ԽՄԿԿ-ի նպատակներն ու ծրագրերը: Ուստի, ըստ թուրքական օրենքների, ընկել է բանտախուց: ԽՍՀՄ դեսպանատան օգնությամբ թուրքական իշխանությունները հնարավորություն են տվել նրան 24 ժամվա ընթացքում հեռանալ երկրից: ■

Թբիլիսիում բացվեց Վրաստանի ընդդիմադիր ազգային-դեմոկրատական կուսակցության կոնգրեսը

Շաբաթ օրը, հունիսի 8-ին, բացվեց Վրաստանի ազգային-դեմոկրատական կուսակցության 4-րդ կոնգրեսը, որն ընդդիմադիր է Զվիադ Գամսախուրդիայի գլխավորած «Կլոր սեղան - Ազատ Վրաստան» այժմ կառավարող դաշինքին:

Կոնգրեսում զեկուցումով ելույթ ունեցավ կուսակցության ղեկավար Գեորգի Չանտուրիան: Նա կարծիք հայտնեց, թե հանրապետության Գերագույն խորհրդի եւ ղեկավարը Զ. Գամսախուրդիայի կողմից անցկացվող քաղաքականությունը չի հանգեցնի հանրապետության անկախության, այլ Վրաստանը կոնֆեդերատիվ հիմունքներով կմտնի ԽՍՀՄ կազմի մեջ:

Գ. Չանտուրիան մասնավորապես նշեց, որ Վրաստանի այժմյան ղեկավարությունը չի լուծում Վրաստանի ազատագրման եւ խորհրդային զորքերի համար համապատասխան կարգավիճակ սահմանելու հարցը:

Նրա կարծիքով, վերջին ժամանակները հանրապետությունում կանգնեցվել է դեմոկրատացման գործընթացը: ■

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

ՀՀՇ լրատվական կենտրոնը հերքում է «Ազգի» հունիսի 8-ի համարում տպագրված «Ըստ հանրապետությունների ժողովրդական շարժումներն առաջարկում են հրաժարվել ԽՍՀՄ ծառայությունից» Ինտերֆաքսի լրատվությունը: Քիշնեւում նման քննարկումներ եղել են, բայց ոչ մի փաստաթուղթ դեռեւս չի ստորագրվել: ■

«ԹԵ ԴՐԱՄԸ, ԹԵ ՀՐԱՀԱՆԳԸ ՌՈՒՍՆԵՐԻՑ ԷՐ»

Թուրք ահաբեկիչը Հռոմի Պապի դեմ մահափորձի մեջ մեղադրում է ՊԱԿ-ին

1981 թվականի մայիսի 13-ին Մեհմեդ Ալի Աղջան Վատիկանի սուրբ Պետրոս հրապարակում կրակեց Հովհաննես Պողոս Երկրորդ Պապի վրա եւ ծանր վիրավորեց նրան: Թուրք ահաբեկիչը տեղն ու տեղը ձերբակալվեց դեպքի վայրում, սակայն նրա կողմից իրագործված մահափորձը մինչեւ հիմա էլ մնում է առեղծված: Ահա այս դեպքից ուղիղ 10 տարի հետո թուրքական «Հյուրրիյեթ» եւ «Թերջուման» թերթերը հունիսի 5-ի համարներում մի անգամ եւս անդրադառնում են Հռոմի Պապի դեմ կատարած մահափորձին: «Թերջուման»ի հոդվածը կրում է *«Թե դրամը, թե հրահանգը ռուսներից էր»* վերնագիրը, ուր թերթը, հենվելով Միլանում հրատարակվող Il Giorno թերթի տվյալների վրա, ուղղակի մեղադրանք է հարուցում Խորհրդային Միության ու Բուլղարիայի Ժողովրդական Հանրապետության դեմ, որպես ապացույց մատնանշում բուլղարական ՊԱԿ-ի արխիվից ձեռք բերված ծայնագրությունը: Թերթում առաջ է քաշվում այն տեսակետը, թե խորհրդային ՊԱԿ-ը զգալով, որ Պապը ջերմ աջակցություն է ցուցաբերում լեհական «Սոլիդարնոստ» կազմակերպությանը, որոշում է ոչնչացնել այն եւ 1981 թվականին դա իրականացնելու համար հրահանգում է բուլղարական ՊԱԿ-ին: Համաձայն թերթի վարկածի, Կոնստանտին Կարցովը, որն այն ժամանակ ղեկավարում էր բուլղարական ՊԱԿ-ը, մահափորձից մեկ շաբաթ առաջ մեկնում է Հռոմ, պայմանավորվում Աղջայի հետ: Սակայն, երբ Կարցովը վերադառնում է Սոֆիա, պարզվում է, որ նա պայմանավորված երեք միլիոնի փոխարեն Աղջային բողել է ընդամենը երկուսը: Զայրացած Աղջան անմիջապես կապ է հաստատում ԿՀՎ-ի հետ, ամերիկյան հետախուզական վարչությանը տեղեկացնում է պատրաստվող մահափորձի մասին:

«Հյուրրիյեթ»ը «Մահափորձի հրամանը ՊԱԿ-ից» վերնագիրը կրող հոդվածում նշում է, որ բացի ԿՀՎ-ից մահափորձին տեղյակ են եղել նաեւ եւրոպական այլ երկրների հետախուզական վարչությունները եւս:

Ըստ «Թերջուման»ի, ԿՀՎ-ն խորհրդային ՊԱԿ-ի մասնակցությունը բացահայտելու, մահափորձի կազմակերպիչներին երեւան հանելու նպատակով Աղջային հրահանգ է տալիս կրակել, բայց չսպանել Պապին: Աղջան հրահանգը կատարում է նույնությամբ: Ձերբակալվելուց հետո նա առաջին դատավարության ժամանակ ցուցմունքներ է տալիս խորհրդային եւ բուլղարական ՊԱԿ-երի մահափորձին մասնակցության վերաբերյալ: 1986 թվականին նա վերստին տալիս է իր նախորդ ցուցմունքները, սակայն իտալական դատարանը, ելնելով համոզիչ փաստերի բացակայությունից, ուշադրություն չի դարձնում նրա ցուցմունքների վրա, իսկ Աղջան ենթարկվում է ցմահ բանտարկության:

Ինչ խոսք, մահափորձի հետ կապված բոլոր մանրամասնությունների վրա ժամանակն է, որ կարող է լույս սփռել: Սակայն նշենք, որ ներկայիս բուլղարական կառավարությունը հանդես գալով նախաձեռնությամբ՝ հայտարարել է մահափորձի հետ կապված արխիվային նյութերը բացելու պատրաստակամության մասին: Իսկ ինքը՝ Կարցովը, մեղադրված լինելով տարբեր մեքենայությունների մեջ, ձերբակալված է: Հավանաբար նա կմեղադրվի նաեւ Հովհաննես Պողոս երկրորդ Պապի դեմ կատարված մահափորձին իր ունեցած մասնակցության համար:

Գ. Զ.

Լուսանկարը՝ Interfax-ի եւ անձ. [illegible]

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010 phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ՝ 69149
Macintosh համակարգչային շարուածք ՌԱԿ [illegible]

digitised by A.R.A.R.@